

*Niektóre myśli do prawa ustalenia
go wieczny pokój w Europie*

WOJCIECH BOGUMIŁ Jastrzębowski

1799-1882

1. Myśl 1. W odwołaniu Boga i prawa
2. Prawo narodowe
3. Prawa narodowe
4. Podstawę praw narodowych
5. Zasady w stanowieniu praw
6. Stojem i wykonawcą

WOJCIECH BOGUMIŁ
Jastrzębowski

1799–1882

WOJCIECH BOGUMIŁ
Jastrzębowski

1799–1882

Warszawa 2011

TŁUMACZENIE NA JĘZYK ANGIELSKI

Anna Matejak

Tekst konstytucji oraz jego przekład na język angielski autorstwa Wiktora Mikiszko, zaczerpnięty z pracy Franciszki Ramotowskiej, „Wojciech Bogumił Jastrzębowski. Traktat o wiecznym przymierzu między narodami ucywilizowanymi. Konstytucja dla Europy”. NDAP – AGAD – PWN, Warszawa – Łódź 1985. Rękopis, w języku polskim (zeszyt o wymiarach 215x185 mm, 32 k), przechowywany w Archiwum Głównym Akt Dawnych, Królewskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, sygn. 78, s. 7-44

OPRACOWANIE GRAFICZNE

„Felis Fidelis”

Katarzyna Dinwebel, Jacek Kotela

REDAKCJA, KOREKTA

Magdalena Morawska

ZDJĘCIA I SKANY

Karol Zgliński

PORTRET WOJCIECHA JASTRZĘBOWSKIEGO

na okładce i stronie tytułowej zaczerpnięty z poszytu „Wizerunki polskie” Maksymiliana Fajansa wydanego nakładem autora w Warszawie w 1851 roku, ze zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze

ISBN 978-83-60830-45-1

ISBN 978-83-914979-7-5

MIASTO
STOLECZNE
WARSZAWA

WYDAWCA

Miasto Stołeczne Warszawa

DRUK

Drukarnia EFEKT sp. jawna

TRANSLATION INTO ENGLISH

Anna Matejak

The English translation of the constitution by Wiktor Mikiszko. This translation is derived from the book “Wojciech Bogumił Jastrzębowski. The Treaty on the Eternal Covenant between Civilized Nations. Constitution for Europe” by Franciszka Ramotowska. The Head Office of the Polish State Archives. The Central Archives of Historical Records. Polish Scientific Publishers PWN, Warszawa-Łódź 1985. Manuscript in Polish (notebook with dimensions 215x185 mm, 32 cards) stored at the Central Archives of Historical Records in Warsaw, The Royal Society of Arts and Sciences, ref. 78, pp. 7-44

GRAPHIC DESIGN OF THE PUBLICATION

“Felis Fidelis”

Katarzyna Dinwebel, Jacek Kotela

EDITING, PROOFREADING

Magdalena Morawska

PHOTOGRAPHS AND SCANS

Karol Zgliński

PORTRAIT OF WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI

in the cover and title page is taken from The “Polish Images” by Maksymilian Fajans self-published in Warsaw in 1851. It comes from the collection of The Cyprian Kamil Norwid Provincial and Municipal Public Library in Zielona Góra

ISBN 978-83-60830-45-1

ISBN 978-83-914979-7-5

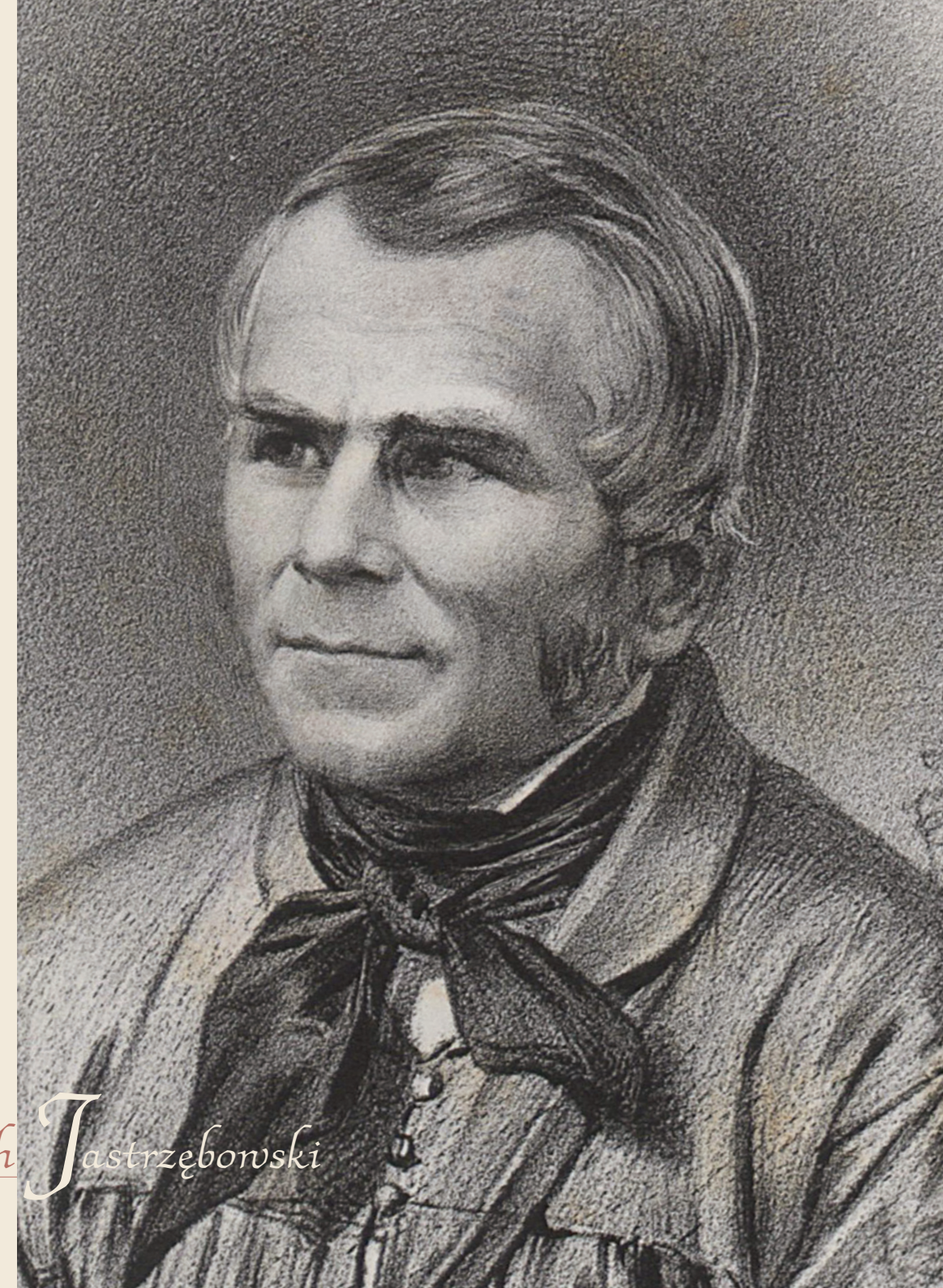
PUBLISHER

The City of Warsaw

PRINTING

Printery EFEKT registered partnership

Wojciech Jastrzębowski

Wojciecha Jastrzębowskiego marzenie o zjednoczonej Europie Wojciech Jastrzębowski's dream of the United Europe

Termin „utopia” wywołuje nie tylko pozytywne skojarzenia. Kryją się za nim przede wszystkim fantastyczne opisy nieistniejących krain, w których zatriumfowało dobro, zapanowała wolność, równość i dobrobyt. Znaleźć je można także w literaturze polskiej, w *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadkach* Ignacego Krasickiego czy w mniej znanej *Podróży do Kalopei* Wojciecha Gutkowskiego, który w 1814 roku snuł wizję idealnego państwa zbudowanego przez polskich wychodźców w zachodniej Australii. Oprócz projektów szlachetnych marzycieli nasuwają się też przerażające płody szalonych ideologów i założycieli politycznych sekt, którzy próbowali stworzyć idealne społeczeństwa i państwa, posługując się przemocą i terrorem. Niekiedy jedni przeistaczają się w drugich. Z jednej strony mamy długą listę traktatów i utworów literackich, które wyrastają z protestu przeciwko niesprawiedliwości,

A term “utopia” has not only the positive associations. Behind this term are hidden all the fantastic descriptions of non-existent lands, in which good triumphed and life was full of freedom, equality and prosperity. These kind of descriptions you can also find in the Polish literature, for example, “Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki” [The Adventures of Mr. Nicholas Wisdom¹] by Ignacy Krasicki or less well-known “Podróż do Kalopei” [A Journey to Calopea] by Wojciech Gutkowski, who in 1814 developed his vision of the ideal state, built by Polish emigrants in the Western Australia. However, in addition to the projects of the noble dreamers were also created frightening visions by crazy political ideologues and founders of sects who had

¹ Translation of the title after a book published by The Northwestern University Press in 1992 and translated by Thomas H. Hoisington.

Mapa Europy z 1810 r. wydana przez oficynę T. Mollo, Artaria & Comp w Wiedniu. Miedzioryt, ręcznie kolorowany. Praga, Wiedeń 1810 [20,5 x 25,2 cm] ▶

Map of Europe from 1810 published by T. Mollo, Artaria & Comp in Vienna. Copperplate engraving, hand colored, Prague, Vienna, 1810 [20.5 x 25.2 cm] ▶

wyzyskowi i poniżeniu większości przez mniejszość. Z drugiej – doświadczenia dziejowe, które uczą, że stare tyranie ustępują miejsca nowym, realizującym w okrutny sposób swoje plany. Nienawiść do starożytności prowadzi do walki z tradycją i religią, dawne elity i wszyscy, których oskarża się o ich obronę, ulegają eksterminacji. Wiara w „nowy wspaniały świat” ułatwia odrzucenie wszelkich skrupułów i hamulców etycznych. Czasami zdarza się jednak, że radykalne marzenia inspirują też umiarkowanych reformatorów, a dążenie do „szczęścia ludzkości” nie musi prowadzić do systematycznego gwałtu w imię zasady, że cel uświęca środki. Zresztą w dorobku europejskiej myśli społecznej i politycznej oprócz optymistycznych wizerunków nowego, sprawiedliwego ładu znaleźć też można swoiste ostrzeżenia – traktaty i utwory literackie, w których dominują przewidywania strasznego losu społeczeństw i narodów poddanych terrorowi mniemanych dobroczyńców ludzkości. Doświadczenia dziejowe, zwłaszcza z czasów rewolucji francuskiej a później bolszewickiej, znacznie pomnożyły liczbę takich „kontrutopii”, chociaż zdarzały się one już wcześniej.

Wizje doskonałego ładu społecznego obiecują zwykle zakończenie wojen, trapiących ludzkość od niepamiętnych czasów, i nastanie ery trwałego pokoju. Zdaniem optymistów w przyszłości znikną ich przyczyny, takie jak nieskrępowana niczym władza, rywalizacja jednostek i państw,

tried to create an ideal society and a state by using violence and terror. Sometimes, those first turned into the others. On the one hand, we have a long list of treaties and literary works that grow out of protest against injustice, exploitation and humiliation of the majority by the minority. On the other hand, historical experience teaches us that old tyrannies are giving way to the new ones, that implement in a cruel way their plans. Hatred to the old world leads to fight with tradition and religion, the old elite and all who are accused of their defense are exterminated. Belief in a “brave new world” makes it easy to reject any ethical qualms and brakes. Sometimes, however, these radical dreams inspire moderate reformers, and then the pursuit of “happiness of mankind” does not necessarily lead to the systematic rape in the name of the principle “the end justifies the means”. Besides optimistic images of a new fair deal in the achievements of European social and political theory one can also find specific warnings ie. treatises and literary works in which the prediction is dominated by the terrible fate of societies and nations subjected to terror of so called benefactors of mankind. Historical experience, especially from the time of the French and later the Bolshevik Revolution greatly multiplied the number of such “dystopias”, although they had occurred earlier too.

Visions of a perfect social order usually promise to end the wars that have been plaguing mankind since immemorial times

konflikty grupowych interesów. Uznawane przez wszystkich prawo uniemożliwi stosowanie przemocy, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i zbiorowym. Niektórzy twierdzili przy tym, że przyszła „Utopia”, „Państwo Słońca” czy „Wyspa Nipu” będą organizmami politycznymi na tyle potężnymi, że nikt nie pokusi się o ich zaatakowanie. W razie czego przewidziano prawo do obrony, zgodnie z doktryną wojny sprawiedliwej.

Jak na tym tle przedstawiają się koncepcje Wojciecha Jastrzębowskiego? Jego *Traktatu o wiecznym przymierzu między narodami cywilizowanymi* i *Projektu konstytucji dla Europy* nie można zaliczyć do utopii totalnych, do uniwersalnych projektów społecznych, które nakazują wszystko zmienić. Autor nie wypowiada się na temat stosunków społecznych i ekonomicznych, religii, moralności i obyczajów. Nie krytykuje też w zasadzie dawnych elit. Przewiduje nawet, że panujące za jego czasów dynastie europejskie pozostaną przy władzy, o ile tylko ich przedstawiciele podporządkują się prawu narodów i włączą do systemu międzynarodowej współpracy. Ci, którzy tego nie zrobią, zyskają miano barbarzyńców, ale w pismach Jastrzębowskiego brak zapowiedzi krwawej z nimi rozprawy. Ten starannie wykształcony na Uniwersytecie Warszawskim przyrodnik pisał przecież pod wrażeniem, jakie wywarło na nim pobożewisko grochowskie i zakładał, „że ta krew nie będzie nadaremnie przelana, że wyda

and guarantee an era of the lasting peace. In the future, according to the optimists, will disappear causes of wars, such as, unfettered power, the rivalry of individuals and states, conflicts of interests' group. Law recognized by all will prevent the use of violence, in both individual and collective dimensions. Some have argued here that future “Utopia”, “The City of the Sun” and “Nipu Island” will be powerful enough to discouraged others from attacking them. However, in case of attack the states will have right to defense, in accordance with the doctrine of just war.

How do ideas of Wojciech Jastrzębowski present themselves against this background? His *Treatise on the eternal covenant between civilized nations* and *Draft Constitution for Europe* cannot be classified as totalitarian utopias, the universal social projects requiring the change of everything. The author did not comment on the economic and social relations, religion, morality and customs. He did not criticize the old elite. He even predicted that the ruling European dynasties would remain in power as long as their members would abide the law of nations, and would participate in the system of international cooperation. Those who would not, would be called barbarians, but in the Jastrzębowski's writings is no notice on bloody carnage. This carefully educated at the Warsaw University scientist wrote impressed by what it had

kiedyś [...] błogie owoce upragnionego przez ród ludzki pokoju”.

Koncepcje Jastrzębowskiego

są mocno osadzone w tradycji oświecenia, z jej wiarą w rozum, postęp i prawo natury, które z czasem znajdują swój wyraz w doskonałych prawach rządzących całą ludzkością. Młody uczyony musiał pozostać też jednak, przynajmniej częściowo, pod wpływem idei romantyzmu, na czele z „mierzeniem sił na zamiary”. Jego idealna Europa to federacja narodów mówiących różnymi językami, lecz podlegających tym samym ogólnym zasadom ustrojowym – z pełnym szacunkiem dla narodowych odrębności. Dotychczasowi monarchowie stają się teraz patriarchami, ojcami narodów, którzy stoją na straży zarówno praw miejscowych, jak i europejskich. Ich podstawą mają być „prawa natury, czyli prawa Boskie”. Najwyższą władzę sprawuje Kongres złożony z przedstawicieli wszystkich narodów Europy. Jedną z naczelnych zasad powinna być równość indywidualna i zbiorowa. Gwarancją wiecznego pokoju ma stać się częściowe rozbrojenie. Nie oznacza to jednak, aby projektowana przez Jastrzębowskiego pan-europejska federacja została pozbawiona możliwości obrony. Chociaż dotychczasowe armie powinny zostać zlikwidowane, pod kontrolą Kongresu pozostaną magazyny broni, które można będzie wykorzystać w razie zewnętrznego ataku lub próby obalenia nowego ładu od wewnątrz. Wówczas to „obywatele Europy” stawiają

happened on the battlefield of Grochow and assumed “that the bloodshed will not be in vain, that will release sometime [...] blissful fruits of desired by the human race peace.”

The Jastrzębowski's concepts

stay firmly in the tradition of the Enlightenment, with its faith in reason, progress, and the law of nature, which in time will find its perfect expression in the laws governing the whole of humanity. Nonetheless, the young scholar, had to be at least partly influenced by the ideas of Romanticism, at the head of “adjust the strength to ideas you would like to realize.” His ideal Europe would be a federation of nations speaking different languages but subjected to the same general rules of the political system - with full respect for national identities. Existing at that time monarchs would become patriarchs, fathers of nations who stand guard over both local and European rights. The basis of the rights would be “laws of nature, the divine law.” The highest authority would be the Congress composed of representatives of all the nations of Europe. One of the guiding principles would be individual and collective equality. The guarantee of perpetual peace would be given by a partial disarmament. This did not mean that the proposed by Jastrzębowski pan-European federation was denied the right to defend. Although the existing armies should be abolished, stores of weapons would remain under the

◀ Mapa Europy z 1810 r. wydana przez oficynę T. Mollo, Artaria & Comp w Wiedniu. *Miedzioryt, ręcznie kolorowany. Praga, Wiedeń 1810 [20,5 x 25,2 cm]*

◀ Map of Europe from 1810 published by T. Mollo, Artaria & Comp in Vienna. *Copperplate engraving, hand colored, Prague, Vienna, 1810 [20.5 x 25.2 cm]*

marzenie o zjednoczonej Europie
dream of the United Europe

się na wezwanie Kongresu, aby odeprzeć „barbarzyńców” ulegających „krwiolewnemu systematowi”. Do utrzymania porządku powołana zostanie swoista milicja, zwana „strażą praw”.

Dużą wagę przywiązywał autor *Konstytucji dla Europy* odpowiedniemu wychowaniu młodzieży. W artykule 27 wspomniał o „zaszczepianiu rodzinnej miłości między narodami, połączonymi węzłem wiecznego przymierza”, zaś w artykule 74 stwierdzał: „Podania barbarzyńskie o sławie nabytej orężem zostaną pущzone w wieczną niepamięć, albo powtarzane tylko będą jako ohydne pamiątki z upłynionych pięćdziesięciu wieków barbarzyńskich”. Oczywiście była to wizja odległej przyszłości; na razie autor tych słów sam należał do grona obrońców ojczyzny, a okoliczności wymagały składania hołdu wojskowej cności – *virtuti militari*. Warto więc zapamiętać, że tak jak Jastrzębowski nie był integralnym czy totalnym utopistą, tak samo nie był takimże pacyfistą.

Czytając Traktat i *Konstytucję* zastanawiamy się oczywiście, na ile mamy do czynienia z własnymi myślami autora, a na ile z recepcją dzieł wcześniejszych. Nasuwa się, rzecz jasna, porównanie z *Projektem wiecznego pokoju* Immanuela Kanta z 1795 roku, znanym ówczesnie z kilku polskich tłumaczeń. Wielki filozof z Królewca również przewidywał powstanie federacji ludów, która z czasem objęłaby całą Ziemię i stałaby się gwarancją zaprzestania wojen. Można by przywołać jeszcze inne przykłady – na

control of the Congress, and could be used in case of external attack or attempt to overthrow the new order from within. Then “citizens of Europe” would appear at the request of the Congress to repel the “barbarians” who are subjected to “a blood-spilling regime.” To maintain order would be established specific police, called “the rights guard.”

The Author of “The Constitution for Europe” attached great importance to the proper upbringing of the youth. In Article 27 he mentioned “the creation of family love among nations, combined by bond of eternal covenant,” and in Article 74 he stated: “Legends on fame acquired through barbaric weapons are condemned into eternal oblivion, or are repeated only as hideous mementos from fifty centuries of previous barbarian era”. Of course it was a vision of distant future; for that time Jastrzębowski was one of the defenders of the fatherland and the circumstances required paying homage to the military virtues – *virtuti militari*. So let’s remember that Jastrzębowski was not an integral or total utopian, as well as, he was not a pacifist.

Reading the “Treaty” and “Constitution” one may wonder, how much of that are the author’s own thoughts, and how much is just reception of earlier works. The works invite the comparison with “Perpetual Peace Project” by Immanuel Kant of 1795, known at that

przykład niektóre wypowiedzi księcia Adama Jerzego Czartoryskiego. W pismach Jastrzębowski odnajdziemy jednak wiele oryginalnych pomysłów, jak rękojmie równości dla „narodów rozproszonych” (np. żydowskiego czy cygańskiego). Dlatego zasługują one na przypomnienie i pilną lekturę, a uznanie ich autora za jednego z patronów współczesnej jednoczącej się Europy nie jest w żadnym przypadku propagandowym nadużyciem. ■

ANDRZEJ SZWARC, profesor nadzwyczajny w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego

time in several Polish translations. The great philosopher from Königsberg also envisaged a federation of peoples, which gradually would cover the whole earth and guarantee end of wars. One might recall some other examples - such as some statements of Prince by Adam Jerzy Czartoryski. In the Jastrzębowski's writing, however, we find many original ideas, such as guarantees of equality for "the dispersed nations" (ie. Jews or Gypsies). Therefore they deserve to be recalled and read. Recognition of their author as one of the patrons of contemporary uniting Europe is not in any case a propaganda abuse. ■

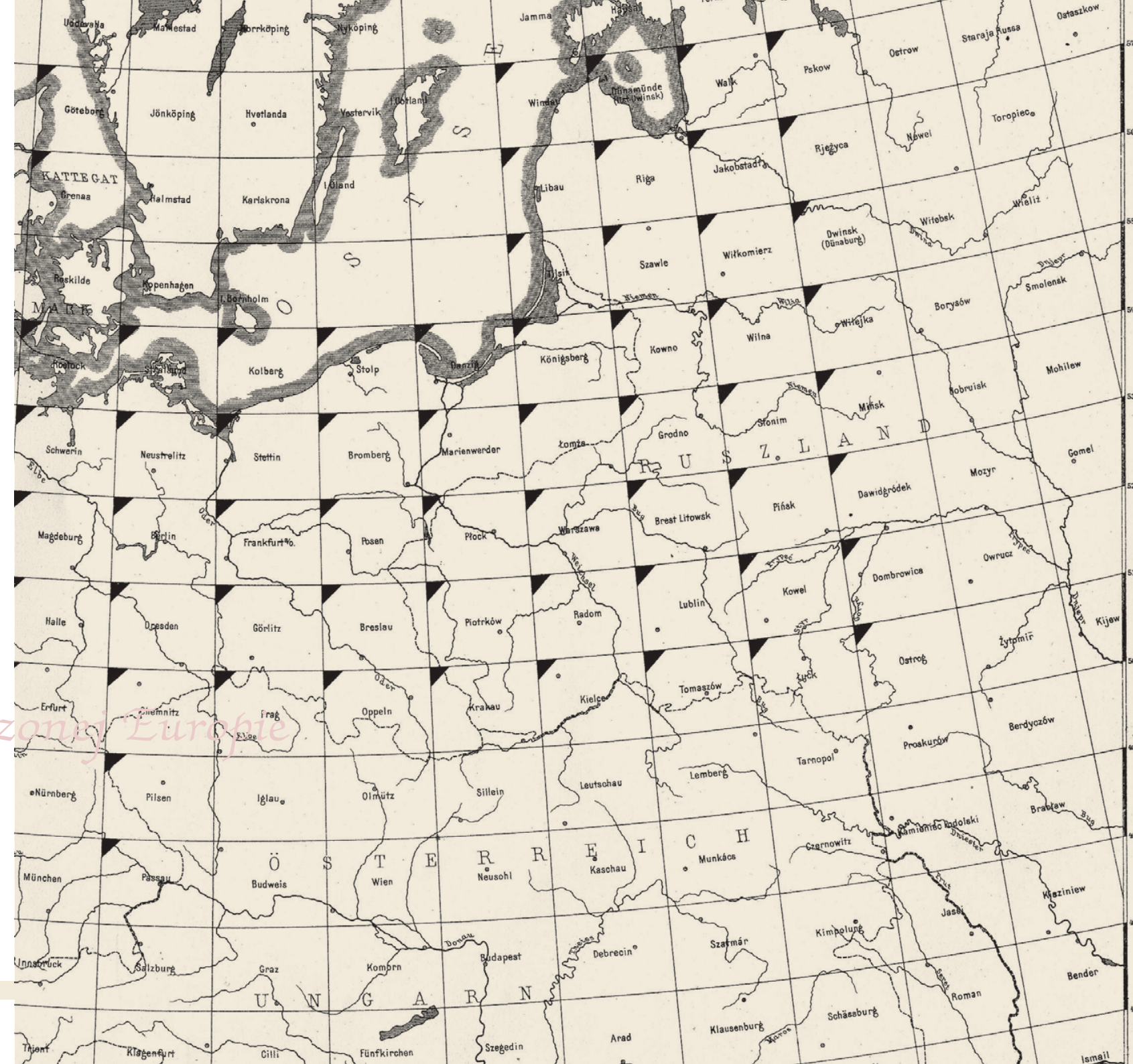
ANDRZEJ SZWARC, Associate Professor at the Institute of History at the Warsaw University

dream of the United Europe

marzenie o zjednoczonej Europie

Skorowidz niemieckich map sztabowych Europy Środkowej w skali 1:300 000 z 1893 r. [Herausgegeben von der Kartographischen Abteilung der Kgl. Preuß. Landesaufnahme in Berlin]

Index of German ordnance maps of Central Europe in the scale of 1:300 000 of 1893 [Herausgegeben von der Abteilung der KGL Kartographischen. Preuß. Landesaufnahme in Berlin]

Wojciech Bogumił Jastrzębowski -
„apostół wszechludzkiej bożej pracy”
Wojciech Bogumił Jastrzębowski -
“the Apostle of the Universal Divine Work”

„**Nie słów,** lecz rzeczy szukajmy” – takim motto opatrzył swój traktat o pokoju wieczystym w Europie wybitny dziewiętnastowieczny polski intelektualista, uczestnik powstania listopadowego, badacz i wychowawca młodzieży. W tym właśnie traktacie nieco zapomniany już dziś Wojciech Bogumił Jastrzębowski zawarł swoje przemyślenia, przede wszystkim zaś to, że narodom i pojedynczym ludziom przysługuje to samo niezbywalne prawo do wolności, pokoju i zachowania własnej tożsamości. Zdumiewająco aktualnie wydają się brzmieć te sformułowane 180 lat temu myśli.

Wojciech Jastrzębowski urodził się 15 kwietnia 1799 r. we wsi Gierwaty na dawnej Ziemi Zawkrzeńskiej (okolice Mławy). Jego dzieciństwo nie należało do łatwych. Pochodził ze zubożałej rodziny szlacheckiej i wczesnie stracił oboje rodziców. Najmłodszy spośród liczego rodzeństwa, dorastał pod okiem starszego brata. Dzięki niemu też

„**Let's look** for things, not words” – with this motto a prominent nineteenth-century Polish intellectual, a participant of the November Uprising, a researcher and educator of the youth had inscribed his treatise on perpetual peace in Europe. In this treatise, somewhat forgotten today, Wojciech Bogumił Jastrzębowski described his ideas - all the nations and individual people have the same inalienable right to freedom, peace and preservation of their own identity. Those formulated 180 years ago thoughts seem to sound amazingly up-to-date.

Wojciech Jastrzębowski was born on April 15th, 1799 in Gierwaty village on the Zawkrzeńska Land (around Mława). His childhood was not easy. He came from an impoverished noble family, and early lost both parents. As the youngest of the siblings he grew up under the guidance of his elder brother. Thanks to the brother he

◀ Kwitnące łąki na Pobożu.
W narożniku herb rodu
Jastrzębowski – Pobóg

◀ Flowered meadows of Poboże.
In the corner of arms of
the Jastrzębowski family – Pobóg

Neogotycki kościół parafialny
Jastrzębowski w Janowcu
Kościelnym ▶

The Jastrzębowski's Family
neo-Gothic parish church
in Janowiec ▶

„apostół wszechludzkiej pracy”

trafił do szkoły parafialnej w Janowie (pow. przasnyski), a następnie do Szkoły Wojewódzkiej w Płocku. Kolejnym etapem edukacji było liceum w Warszawie. W 1820 r. Wojciech Jastrzębowski rozpoczął studia przyrodnicze na Uniwersytecie Warszawskim. Początkowo studiował budownictwo i miernictwo, potem przeniósł się na oddział historii naturalnej Wydziału Filozoficznego.

W czasie studiów utrzymywał się, udzielając lekcji studentom, pracował też jako preparator w gabinecie fizycznym (pod okiem profesora Karola Skrodzkiego). W 1825 r. uzyskał stopień magistra filozofii. Zainteresowania młodego absolwenta od samego początku były bardzo szerokie; oprócz botaniki jedną z pierwszych jego pasji stała się meteorologia. Jastrzębowski skonstruował przyrząd do wykreślania zegarów słonecznych. Kilkanaście lat później opisał go w pracy *Kompas polski, czyli narzędzie służące za kompas powszechny, gnomograf, obserwatorium przenośne i narzędzie do kreślenia sekcji konicznych, wynalezione i opisane przez W.J.* (Jeden z zegarów wykreślonych przez Wojciecha Jastrzębowskiego zachował się w warszawskim Ogrodzie Botanicznym). W dwóch innych pracach – jak się później okazało ważnych dla rozwoju naukowego badacza – *Wypadki z doświadczeń meteorologicznych, czynionych od najdawniejszych czasów po 1828 r.* i *Karta klimatologiczna*, zawarł analizy obserwacji meteorologicznych z lat 1779–1828. Wysoki poziom naukowy i walory poznawcze tych

went to a parochial school in Janów (area Przasnysz), and then to a provincial school in Płock. The next stage of his education was a high school in Warsaw. In 1820, Wojciech Jastrzębowski began studying biology at the Warsaw University. Initially, he studied architecture and surveying, then moved to the natural history department at the Faculty of Philosophy.

During his studies Jastrzębowski made ends meet by giving lessons to other students, worked as an assistant in the physics laboratory (under the guidance of Professor Karol Skrodzki). In 1825, he earned Master's degree in Philosophy. Interests of this young graduate were very broad from the very beginning; in addition to botany, meteorology became one of the first of his passions. Jastrzębowski constructed a device for plotting sundials. Several years later, he described this device in the work *Polish Compass, a tool used as a universal compass, instrument for plotting sundials, portable observatory and tool for plotting conic sections, invented and described by WJ* (one of the clocks struck out by Wojciech Jastrzębowski survived at the Warsaw Botanical Garden). In two other works, that turned out to be important for the scientific development of the researcher, he included analysis of meteorological observations from the years 1779-1828: *Results of the Meteorological Experiences made from ancient times until 1828*, and *The Climatological Card*. The high level of

Fragment XIX-wiecznej niemieckiej mapy Poboża z zaznaczoną rodziną wsią W. Jastrzębowskiego

Fragment of 19th century German map of Poboże with marked Szczepkowo-Giewarty village, the family village of Wojciech Jastrzębowski

HISTORIA NATURALNA
ZASTOSOWANA
 DO
ŻYCIA PRAKTYCZNEGO
 DO RZECZY KRAJOWYCH.
 CZĘŚĆ II. STYCHOLOGIA.

1443
STYCHOLOGIA
 CZYLI
NAUKA O POCZĄTKACH
WSZECH RZECZY.
 ZASTOSOWANA DO
POTRZEB ŻYCIA LUDZKIEGO CZYLI
 NA SPEŁNIANIU CZYNÓW LUDZKICH I LUDZKOŚCIĄ
 ZASADZAJĄCEGO SIĘ.
 PRZEZ
 Wojciecha Jastrzębowskiego.
 WYDANIE DRUGIE POPRAWNE I POMNOŻONE.

GAZETA ROLNICZA.
 pismo tygodniowe ilustrowane, poświęcone obrazowaniu potrzeb i postępów rolnictwa Polskiego, obejmuje następujące działy:
 1) Produkcja roślinna. — 2) Produkcja zwierzęca. — 3) Zarząd gospodarski. — 4) Mechanika rolnicza. — 5) Nauka o nawozach. — 6) Korrespondencje gospodarskie. — 7) Rzeczy społeczne. — 8) Kalendarz rolniczo-przemysłowo-handlowy. — 9) Opisy wzorowych gospodarstw i 10) Rozmaitości.
 Do „Gazety Rolniczej”, dołączane są bezpłatnie dodatki: w nawiązaniu do prac rolniczych — plany budowlane i gospodarskie. Wszystkie nakłady dzieł gospodarskich i ludowych, przez Redakcję „Gazety Rolniczej” dokonanych, stali prenumeratorem mają prawo otrzymywać za pół ceny. Nadto do „Gazety Rolniczej” — dla wszystkich bez wyjątku prenumeratorem, jest dodawane bezpłatnie drugie pismo pod tytułem:
KURJER ROLNICZY,
 mieszczące w sobie rzeczy bieżące oraz ogłoszenia gospodarskie: Cena obu tych pism Rsr. 1 kop. 50 kwartalnie.
REDAKTOR Adam Mieczyski, ulica Solna Nr. 715 w Warszawie.
BIBLIOTEKA ROLNICZA
 wychodząca w miesięcznych zeszytach pod redakcją Adama Mieczyskiego, obejmuje obszerniejsze prace i dzieła wybrane ze wszelkich galezi gospodarstwa wiejskiego. Każdy zeszyt składa się z 8 arkuszy druku i przyozdobiony jest wieloma tablicami litografowanymi-kolorowanymi oraz rycinami w tekście. Cena kwartalna wynosi Rsr. 1 kop. 50 — Redakcja mieści się przy ulicy Solnej Nr. 715 w Warszawie.
ZORZA,
 pismo tygodniowe ilustrowane, poświęcone ludowi miejskiemu i wiejskiemu, jest jedną z najstarszych publikacji periodycznych w Polsce. — Cena kwartalna na prowincyi wynosi kop. 70.
REDAKTOR Józef Grajewski, ulica Nowy-Swiat Nr. 24 w Warszawie.

K T Ó R A
NAUKA NAJPOTRZEBNIEJSZA
DLA CZŁOWIEKA
I NAJWIELOSTRONNIEJ GO U-BOGACAJĄCA
 Boża praca nas zbogaca,
 I z Bogiem nas jedna;
 Przez nią tylko, krótką chwilką
 Ginie dola biedna.
 Rzecz napisana za koleśnie, w chwilach wolnych od pracy Bożej dokonywaną wiarą pastyni Ozerwonoborskiej.
 przez
 Wojciecha Jastrzębowskiego.
 WYDANIE TRZECIE
 poprawione i pomnożone, poprzedzone ryciną przedstawiającą
OBRAZ ŚWIATA ZIEMIAŃSKIEGO.
 Warszawa.
 Drukarnia J. Naskowskiego ulica Długa Nr. 6
 wprost Komisji Sprawiedliwości.
 1872.

OGRODNICTWO
 PODŁUG WYKŁADU PROFESORA
W. JASTRZĘBOWSKIEGO
 W MARYMONCIE.
 (z portretem M. Oczapowskiego.)
 WARSZAWA.
 U GEBETHNERA I WOLFA.
 1876.

538.74
 034
KOMPAS POLSKI
 CZYLI
NARZĘDZIE
 SŁUŻĄCE ZA
 KOMPAS POWSZECHNY, GNOMONOGRAF, OBSERWATORYUM PRZENOŚNE I NARZĘDZIE DO KREŚLENIA SEKCJI KONICZNYCH;
 WYNALEZIONE I OPISANE
 PRZEZ
 Wojciecha Jastrzębowskiego.
 Z dwiema tablicami.
 Wydanie Redakcji Biblioteki Warszawskiej.
 W WARSZAWIE,
 Z Drukarni J. Dietrich
 przy ulicy Krakowskiej przedmieście nr 355.
 1843.

POMYSŁY DO NAUKI
 O
GOSPODARSTWIE BOŻEM
 I
 O DAJĄCEM SIĘ NA JEGO WZÓR URZĄDZIĆ
GOSPODARSTWIE LUDZKIEM.
 Rzecz wysnuta z naszego ludowego przysłowia polskiego:
 „Więcej Bóg ma, niż rozdał,”
 i na przykładach miejscowych rodzinnych.
 STANOWIĄCYCH
 największe miejscowe bogactwo,
 OBJAŚNIONA PRZEZ
 Wojciecha Jastrzębowskiego,
 h. profesora Marymontu.
 WARSZAWA.
 W Drukarni i Litografii Ch. Kellera ulica Tłomackie N. 570 (n. 6)

577
OWOC
SIEDMIDZIESIĘCIOLETNIEJ PRACY
WOJCIECHA JASTRZĘBOWSKIEGO
 h. profesora Marymontu.
 Nr 2gi.
 OBEJMUJE
POMYSŁY DO NAUKI „O GOSPODARSTWIE BOŻEM”
I O MOCĄCEM SIĘ NA JEGO WZÓR URZĄDZIĆ
GOSPODARSTWIE LUDZKIEM.
 (Rzecz ta jest rozwinięciem pierwszej pracy, umieszczonej w N. 1-ym pod nazwą: „Więcej Bóg ma, niż rozdał.”)

◀ Książki W. B. Jastrzębowskiego ze zbiorów Centralnej Biblioteki Rolniczej w Warszawie
 ▶ Books by W. B. Jastrzębowski from the collection of the Central Agricultural Library

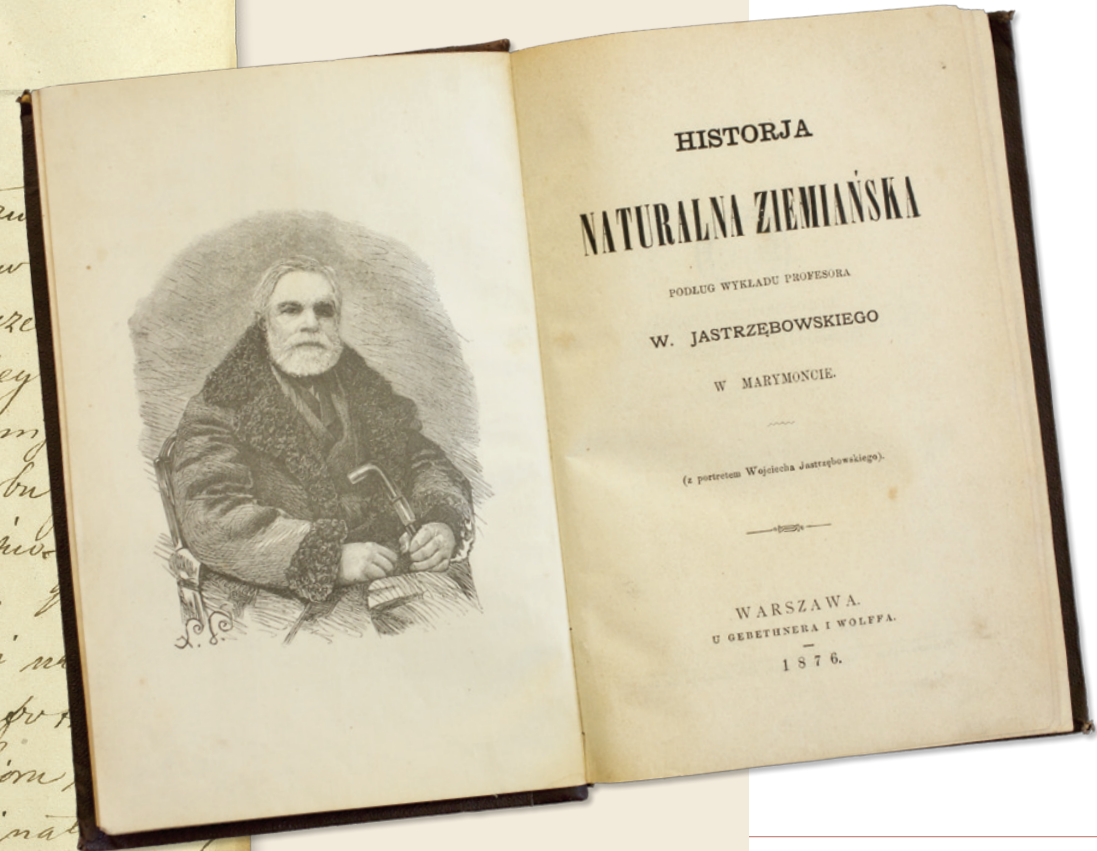
10321 out. 5678
 Kommissy Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych.
 Warszawa dnia 1/13 Marca 1861 r.
 N° 212
 Z urzędu
 Kommissarz Leśny
 W przedmiocie Zakładu leśno-praktycznego w Leśnictwie Brok
 zbioru naukowego tytręcego się Bi-
 bliojj Naturalnej.
 p. Refer. Leśny można wygotować
 szkodliwych miotły
 do leśnictwa i w Krop. Nido.
 a możeby i w Krop. Nido.
 wój lub w in. miejscu z mi-
 23 3
 22/63.
 W. B. Jastrzębowski

◀ Korespondencja komisarza leśnego przy KRSW Tomaszewskiego w sprawie Zakładu leśno-praktycznego w leśnictwie Brok zarządzanym przez W. Jastrzębowski (1/13 III 1861 r.). AGAD, Akta Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych tytrzące się urzędzenia lasów miejskich w Królestwie, t. V, sygn. 32, s. 71–72

◀ Correspondence of Mr. Tomaszewski, Forest Commissioner at The Governmental Commission for Internal Matters, about forestry practical station at the Brok forestry managed by Wojciech Jastrzębowski, 1/13 March 1861. AGAD, Records of the Governmental Commission for Internal Affairs on organization of the urban forests in the Kingdom, vol. V, ref. 32, pp. 71–72

▼ W. B. Jastrzębowski „Historja naturalna ziemiańska”, Gebethner i Wolff, Warszawa 1876

▼ W.B. Jastrzębowski „ The natura history of gentry”, Gebethner and Wolff, Warszawa 1876

i innych prac Jastrzębowskiego sprawiły, że ich autora zaproszono do grona członków Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Członkostwo Towarzystwa Przyjaciół Nauk otworzyło przed młodym badaczem możliwość prezentacji własnych dokonań – przedstawiania prac naukowych i zgłaszania wynalazków. Przez kolejne lata Jastrzębowski ze zdumiewającą częstotliwością poddawał ocenie członków Wydziału Umiejętności Towarzystwa prace i wynalazki z dziedziny nauk przyrodniczych, zwłaszcza botaniki, astronomicznych, meteorologii, matematyki i fizyki. Jego prace cechowała rzetelność badawcza, szerokie spojrzenie na analizowaną kwestię i zawsze obecne wnioski dla praktyki.

Szczególnym tego wyrazem były dokonania Jastrzębowskiego-botanika. Nie ograniczał się on bowiem wyłącznie do wnikliwego zgłębiania wiedzy. Jako asystent-naturalista u boku profesora Michała Szuberta, jednego z najwybitniejszych polskich botaników, Jastrzębowski zgromadził i opisał wiele nieznanych dotąd rodzimych roślin, które następnie trafiły do gromadzącego 1151 okazów zielnika. Był to pierwszy tego typu zbiór w Polsce. Za niezwykle potrzebny, a wręcz niezbędny czynnik kształcący i wychowawczy uważał Jastrzębowski rozbudzanie w ludziach miłości do przyrody. Wraz z nauczycielami i uczniami szkół warszawskich organizował i prowadził liczne

scientific and cognitive qualities of these and other works of Jastrzębowski made that their author was invited to become a member of the Society of Friends of Science.

Membership of the Society of Friends of Science created opportunity for the young researcher to present his achievements – ie. scientific papers and reports on inventions. Over the years Jastrzębowski gave his works and inventions in the field of natural sciences, especially botany, astronomy, meteorology, mathematics and physics to be evaluated by the members of the Department of Skills of the Association with astonishing frequency. His works were characterized by reliable research, a broad perspective on analyzed issue and always present conclusions for practice.

A particular expression of this was activity of Jastrzębowski as a botanist. He did not limit himself only to a thorough exploration of knowledge. As an assistant-naturalist at the side of Professor Michał Szubert, one of the greatest Polish botanists, Jastrzębowski gathered and described many hitherto unknown native plants, that then found their way to a herbarium which collected 1151 of specimens. It was the first such collection in Poland. The most needed, and indeed indispensable factor in educating and raising was according to Jastrzębowski awakening people's love for nature. Along with teachers and students of the Warsaw schools he organized and conducted

“the Apostle of the Universal Divine Work”
 „apostol wszechludzki”

przyrodznawcze wycieczki naukowe, z których przywoził rośliny dla Ogrodu Botanicznego w Warszawie.

W czasie powstania listopadowego Jastrzębowski wstąpił do Gwardii Narodowej Warszawskiej. Zastąpił wówczas jako patriota i wspaniały mówca, wygłaszając płomienną mowę zagrzewającą do walki. Miało to miejsce 13 lutego 1831 r. podczas wielkiej parady Gwardii na Placu Saskim w obecności prezesa Rządu Narodowego Adama Czartoryskiego i dowódcy Sił Zbrojnych gen. Ludwika Kickiego. Przemówienie spotkało się z entuzjastycznym przyjęciem, a jego autor otrzymał podziękowania od dowódcy Gwardii gen. Antoniego Ostrowskiego. Jastrzębowski wraz ze swym oddziałem uczestniczył w bitwach pod Wawrem i Olszynką Grochowską. Doświadczenia wojenne skłoniły go do przemyśleń o bezmiarze cierpienia, jakie niosą wojny. Zawarł je w swoim traktacie. Jego rękopis, zatytułowany „Wolne chwile żołnierza polskiego, czyli myśli o wiecznym przymierzu między narodami ucywilizowanymi”, autor przekazał sekretarzowi Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Dziś jest on przechowywany w Archiwum Dawnym Akt Dawnych w Warszawie. 21 marca 1831 r. w „Merkurym” opublikowano wybór z traktatu Jastrzębowskiego, tytułując publikację *Projekt do Konstytucji Europejskiej, czyli przymierza wiecznego między narodami*.

Rękopis składał się z przedmowy, datowanej w Grochowie 21 lutego 1831 r., części wstępnej oraz historiozoficznej i ustrojowej,

numerous scientific natural history tours, from which brought plants to the Botanical Garden in Warsaw.

During the November Uprising Jastrzębowski joined the National Guard in Warsaw. Then became famous as a patriot and a great speaker, delivering a fiery speech calling for a fight. This took place on February 13th, 1831 during the grand parade of the Guard at the Saxon Square in the presence of the President of the National Government, Commander Adam Czartoryski and Armed Forces general Ludwik Kicki. Speech was met with an enthusiastic reception, and its author received the thanks of the guard commander, general Antoni Ostrowski. Jastrzębowski with his troop participated in the battles of Wawer and Olszynka Grochowska. Wartime experiences led him to think about the immensity of suffering caused by wars. He wrote about it in his treaty. The manuscript entitled “Spare Moments of the Polish Soldier, or the Thoughts on the Eternal Covenant between Civilized Nations” was given to the Secretary of the Warsaw Royal Society of Sciences. Today, it is stored at the Central Archives of Historical Records in Warsaw. Excerpts from the Jastrzębowski treaty were published on March 21st, 1831 in “Mercury” under the title: *Draft for the European Constitution, or the Eternal Covenant between Nations*.

The manuscript consisted of a preface, dated on February 21st, 1831, in Grochów, the initial, historiosophical and

„apostol wszechludzkiej pracy”
“the Apostle of the Universal Divine Work”

Die Schlacht von Grochow den 19ten Febr. 1831.

Der kühne Plan des Feldmarschal Diebitsch war, unter und oberhalb Warschau über die Weichsel zu gehen und die Stadt einzuschließen; allein er fand Widerstand. Bei Grochow kämpften die Polen wie Löwen, und das Resultat des blutigen Tages war, daß der Sieg unentschieden blieb, daß ein 24 stündiger Waffenstillstand geschlossen wurde, um die beiderseitigen Todten zu begraben.

Nürnberg bei F. Campe.

Bitwa pod Olszynką Grochowską.
Miedzioryt kolorowany, Wunder, Georg Benedikt
(fl. post 1831). Cyfrowa Biblioteka Narodowa

The Battle of Olszynka Grochowska,
colored copperplate engraving, Wunder, Georg
Benedikt (fl. post 1831). National Digital Library

Fruchtloser Angriff der Russen auf die Vorstadt Praga.

In der Schlacht vom 25ten Februar wollten die Russen Praga erstürmen, allein die Polen selbst hatten die Häuser in Brand gesteckt, und trieben die Russen, durch eine fürchterliche Kanonade aus dem verschanzten Brückenkopfe, mit großem Verlust zurück, während die Polnische Armée ihre Bewegung nach Warschau ruhig, und in vollkommenster Ordnung, über die Schiffsbrücke, fortsetzte.

Atak Rosjan na przemieścia Pragi w 1831 r.
miedzioryt kolorowany, Wunder, Georg Benedikt
(fl. post 1831). Cyfrowa Biblioteka Narodowa

Attack of the Russians on the Warsaw borough
of Praga in 1831, colored copperplate engraving, Wunder,
Georg Benedikt (fl. post 1831). National Digital Library

„apostol wszechludzkiej pracy”

datowanej w Warszawie 30 kwietnia 1831 r. Część wstępna zawiera między innymi projekt konstytucji ogólnoeuropejskiej (fragment ten autor zatytułował „Niektóre myśli do prawa ustalającego wieczny pokój w Europie”), której przyjęcie miałoby gwarantować koniec wszelkich wojen w Europie. Jastrzębowski, którego poglądy można dziś określić mianem pacyfistycznych, sformułował polityczną wizję naprawy targanej wojnami Europy. Postulował powstanie przymierza między narodami, mającego zapewnić wieczny pokój w Europie i oparte go na sprawiedliwych normach prawnych (ujętych w projekcie konstytucji). Głównych źródeł zła upatrywał w nadużywaniu władzy przez rządzących, nieuległości podwładnych, zawiści, dumie lub chciwości między narodami i ich władcami. „Niektóre myśli...” stanowią także apel autora do narodów Europy i monarchów o „zaniechanie wzajemnych, a bezskutecznych mordów”. Autor widział dwie drogi prowadzące do rozwiązania takiego stanu rzeczy: „albo być wolnymi i nieszczęśliwymi, albo zostać niewolnikami i używać wiekuistego szczęścia”. Panem niewolników miał być tylko sam Bóg, a ustawodawcą naród. O losach narodów i sposobie życia mieli decydować nie tylko władcy i monarchowie, ale wszyscy ludzie, a celem narodu miało być doskonalenie człowieka i „zaszczepianie miłości między narodami”. Postulował również zniesienie granic państwowych i swobodę przemieszczania się. Były to jedne z najdonioślejszych idei

political part, dated April 30th, 1831, in Warsaw. The introductory part of the project included the pan-European constitution (section was entitled by the author „Some thoughts over the law providing for the eternal peace in Europe”), which adoption should guarantee the end of all wars in Europe. Jastrzębowski, whose views can now be called pacifistic, has formulated a political vision of repairing war-torn Europe. He postulated creation of the covenant between nations, which was to give the eternal peace in Europe and was based on fair legal standards (contained in the draft constitution). Major sources of evil he saw in the abuse of power by the rulers, insubordination of subordinates, envy, pride, or greed among nations and their rulers. „Some thoughts...” are the author’s appeal to the nations of Europe and the monarchs for giving up „the mutual and unsuccessful murder.” The author saw two ways to resolve this situation “or to be free and miserable or to be slaves and take advantage of the eternal happiness.” Lord of the slaves had to be God alone, and the legislator had to be a nation. The fate of nations and ways of life were to decide not only by the rulers and monarchs, but all people, and the aim of the nation was to improve the human nature and “start love between nations.” He also advocated the abolition of national borders and freedom of movement. This is one of the most important humanistic ideas that arose

◀ Plan de la ville de Varsovie revu et corrigé d'après les changemens survenus depuis 1827 et lithographie à l'échelle de 1/4200 par ordre de Son Altesse le feld-marechal, prince de Varsovie, comte Paskevitch Eriwansky, namiestnik du Royaume, 1837 r., K. Richter, J. Koriot, Pipenberg, Grotenfeld, Schroeders, 1:4200, sygn. AGAD, Zb. Kart. 92-7 ark. 1-9

◀ City map of Warsaw revised and corrected according to the changes that have occurred since 1827 and lithography at the scale of 1 / 4200 by order of His Highness Field Marshal, Prince of Warsaw, Count Paskevitch Eriwansky, governor of the Kingdom, 1837, K. Richter, J. Koriot, Pipenberg, Grotenfeld, Schroeders, 1:4200, Ref. AGAD, Cartographic Collection 92-7 sheets 1-9

PLAN
de la VILLE de VARSOVIE
reçu et corrigé d'après les changemens survenus depuis 1827.

▲ Brulion rozmiaru ekonomicznego gruntów Marymontu, Bielany, Rudy i Buraków należących do Instytutu Agronomicznego Warszawskiego. 1818 r., J. Kolberg, 1:5000, sygn. AGAD, Zb. Kart. 288–14

▲ A draft map of the economic size of lands of Marymont, Bielany, Ruda and Buraków belonging to the Warsaw Institute of Agriculture, 1818, J. Kolberg, 1:5000, Ref. AGAD, Cartographic Collection 288–14

humanistycznych, jakie powstały w okresie polskich walk o wolność i niepodległość. Tekst ten nie był jednak pozbawiony aluzji do ówczesnej sytuacji politycznej i po upadku powstania przysporzył autorowi problemów.

Carska cenzura zakazała rozposzechniania dzieła i uniemożliwiła Jastrzębowskiemu działalność naukową na państwowym stanowisku. Pracował więc przez kilka lat we dworach ziemiańskich jako prywatny nauczyciel, współredagując jednocześnie *Encyklopedię obrazkową systematyczną*. W 1831 r. Wojciech Jastrzębowski ożenił się z Anielą d`Cherów. Małżeństwo doczekało się pięciu córek i dwóch synów, z których starszy, Ludomił, był znanym agronomem, młodszy Władysław zaś – ilustratorem pism warszawskich.

W latach 1836–1858 Jastrzębowski był profesorem w Instytucie Rolniczo-Leśnym na Marymoncie, gdzie wykładał fizykę, zoologię, botanikę, historię naturalną i ogrodnictwo. Na uczelni Jastrzębowski kontynuował badania naukowe oraz pracę pedagogiczną. Do legendy przeszły organizowane przez niego wycieczki naukowo-krajoznawcze po całym kraju, jakie organizował dla wychowanków Instytutu. Choć otoczony powszechnym szacunkiem i uwielbiany przez uczniów, na skutek konfliktu z dyrekcją Instytutu musiał Jastrzębowski zrezygnować z pracy. Po dwuletnim pobycie w Warszawie i pracy w szkolnictwie założył w puszczy koło Broku Felik-

during the Polish struggle for freedom and independence. This text was not devoid of allusions to political situation of that time and after the failure of the uprising caused the author many problems.

Tsar's censors banned the distribution of work and prevented Jastrzębowski from scientific activities at the state post. So he worked for several years in the courts of the landowners as a private teacher, at the same time working as editor of “The Systematic Encyclopedia in Picture”. In 1831 Wojciech Jastrzębowski married Aniela d`Cherów. He had five daughters and two sons, the elder Ludomił, was a noted agronomist, and the younger Władysław – illustrator of the news papers published in Warsaw.

In the years 1836–1858

Jastrzębowski was professor at the Marymont Institute of Agriculture and Forestry, where he taught physics, zoology, botany, natural history and gardening. At the university Jastrzębowski continued his research and teaching work. Sightseeing trips around the country that were organized by him for the wards of the Institute, passed even into legend. Although Jastrzębowski was widely respected and beloved by students, he had to give up work due to a conflict with the management of the Institute. After a two-year stay in Warsaw and work in education he set up a school with an experimental agricultural settlement in the forest near Brok town, and called it Feliksówka. He worked there until his retirement in 1874.

sówkę – szkołę rolniczą wraz z doświadczalną osadą. Tam też pracował do przejścia na emeryturę w 1874 r.

Ze względu na wiek Jastrzębowski nie brał czynnego udziału w powstaniu styczniowym. Walki toczyły się między innymi na terenie Czerwonego Boru i Puszczy Białej, w których zalesianie i ochronę Jastrzębowski wraz ze swoimi uczniami włożyli wcześniej ogromny wkład. Większość wychowanków Feliksówki zaciągnęła się do oddziałów partyzanckich, wielu zginęło lub zostało rannych. Sam Jastrzębowski został aresztowany przez żandarmerię carską, jednak dzięki wstawiennictwu różnych osób szybko go zwolniono. Nie mógł dalej nauczać, uzyskał zgodę jedynie na dokończenie zalesiania. W powstaniu brali też udział jego synowie, jeden z nich był przetrzymywany w Cytadeli Warszawskiej.

Działalność naukowa i dydaktyczna Jastrzębowskiego została doceniona. Profesor otrzymał mianowanie na członka Towarzystwa Naukowego Krakowskiego (1850), Cesarskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Petersburgu (1852), Towarzystw Gospodarskich we Lwowie i w Krakowie, Towarzystwa Rolniczego w Warszawie (1858). Wśród licznych prac naukowych, które tworzył w różnych okresach swojego życia, na szczególną uwagę zasługują następujące: *Układ świata, zastosowany do potrzeb powszechnych* (1848), *Historia naturalna ogólna zastosowana do potrzeb życia czynnego i pożytecznego, upożytecznienie rzeczy*

Due to the age Jastrzębowski took no active part in the January Uprising. Fighting took place among others in areas of Czerwony Bór and Puszcza Biała where Jastrzębowski along with his disciples had put huge contribution in afforestation and protection. Most students from Feliksówka joined insurgents, many of them were killed or wounded. Jastrzębowski alone was arrested by the Tsarist military police, but through the intercession of different people he was released. He could not continue to teach and was authorized only to complete afforestation. His sons took part in the uprising too; one of them was detained in prison in the Warsaw Citadel.

Scientific and educational activities of Jastrzębowski were appreciated. The professor was appointed a member of the Cra-cow Scientific Society (1850), the Imperial Economic Society in St. Petersburg (1852), Societies for Farm in Lwiv and Kraków, the Warsaw Agricultural Society (1858). Among the numerous scientific papers that he wrote in different periods of his live, special attention deserve, as follows: *The System of the World Used for General Purposes* (1848), *The General Natural History Applied to the Needs of Active and Useful Life, with the aim of Making Useful Things and People* (1848 , 1851.1854, 1856), *Stychiologia¹, or Learning about the Origins of the Universe,*

¹ A word invented by Jastrzębowski on the basis of the Greek word stichos (element); a term *stychologia* means the science on such elements, that give beginning to both living creatures and all other things.

i ludzi na celu mającego (1848, 1851, 1854, 1856), *Stychiologia, czyli nauka o początkach wszechrzeczy, zastosowana do życia czynnego i do rzeczy krajowych* (1856), *Rys ergonomii, czyli nauki o pracy opartej na prawach poczerpniętych z nauki przyrody* (1857), *Rys bionomii, czyli nauki o życiu* (1858), *Rys nauki o życiu czynnym, czyli praktycznym* (1853), *O środkach pomnożenia dotychczasowych korzyści ze źródeł słonych krajowych* (1841), *O siłach żywotnych w ogólności, a w szczególności o siłach żywotnych człowieka i o ich znaczeniu w życiu jego produkcyjnym, mianowicie w rolnictwie* (1855) oraz *Mineralogia, czyli nauka o kamieniach, zastosowana do potrzeb życia praktycznego i do życia krajowego* (1851).

Jastrzębowski, człowiek wrażliwy na problemy innych, wielki patriota i jak byśmy dziś powiedzieli ekolog i pacyfista, był niezwykle ceniony za życia. Dla swych wychowanków stanowił wzór człowieka i badacza. Zmarł 30 grudnia 1882 roku. Na warszawskich Powązkach, gdzie został pochowany, uczniowie ufundowali mu pomnik nagrobny, w kościele św. Krzyża zaś – tablicę marmurową dłuta Andrzeja Pruszyńskiego. ■

Opracowała Magdalena Morawska

Applied to the Active Life and the Domestic Matters (1856), *Sketch of Ergonomics, the Work Science Based on the Laws taken from Observation of Nature* (1857), *Sketch of Bionomics, ie. Life Science* (1858), *Sketch of Active or Practical Life Science* (1853), *On measures of multiplying the Benefits of the Existing Domestic Sources of Salt* (1841), *On the Vital Forces in General, and Particularly on the Vital Forces of Man and Their Importance in One's Production Life, Namely in Agriculture* (1855), and *Mineralogy or the Study of Rocks, Used to Meet the Needs of Practical Life and Domestic Life* (1851).

Jastrzębowski, a man sensitive to the problems of others, a great patriot and as we say today, an ecologist and a pacifist, was held in high regard during his life. For his pupils he was a model man and scholar. He died on December 30th, 1882. His disciples founded a tombstone at The Warsaw's *Powązki Cemetery*, where he was buried, and a marble memorial plaque sculpted by Andrzej Pruszyński in the Church of the Holy Cross. ■

Prepared by Magdalena Morawska

Brulion rozmiaru ekonomicznego gruntów Marymontu, Bielany, Rudy i Buraków należących do Instytutu Agronomicznego Warszawskiego. 1818 r., J. Kolberg, 1:5000, sygn. AGAD, Zb. Kart. 288-14 ▼

A draft map of the economic size of lands of Marymont, Bielany, Ruda and Buraków belonging to the Warsaw Institute of Agriculture, 1818. J. Kolberg, 1:5000, Ref. AGAD, Cartographic Collection 288-14 ▼

BIBLIOGRAFIA

Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX, Tom. I, Wyd. Marii Chełmońskiej, Warszawa 1901.

Chmiel-Żyłka S., *Projekt Konstytucji dla Europy Wojciecha Bogumiła Jastrzębowskiego i jego aktualność*: „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej”, nr 237, Zarządzanie i Marketing, z. 8, 2007, s. 5-14.

Dymek B., *Wizja przymierza między narodami Europy z 1831 r. według Wojciecha Bogumiła Jastrzębowskiego*, Mazowieckie Towarzystwo Naukowe, Warszawa 2003.

Hryniewiecki B., *Wojciech Jastrzębowski (1799-1882)*: „Rocznik Nauk Ogrodniczych”, t. 3, 1936.

Ramotowska F., *Jastrzębowski Wojciech Bogumił. Traktat o wiecznym przymierzu między narodami ucywilizowanymi. Konstytucja dla Europy*, Warszawa-Łódź 1985 (opracowanie i publikacja źródła).

Szenic S., *Cmentarz Powązkowski 1851-1890*.

Zmarli i ich rodziny, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981.

BIBLIOGRAPHY

Biographical Album of distinguished Polish men and women of the 19th century, vol. I, Wyd. Marii Chełmońskiej, Warszawa 1901.

Chmiel-Żyłka S., *A Draft Constitution for Europe by Wojciech Bogumił Jastrzębowski and Its Topicality*, in: „Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej”, no. 237, Zarządzanie i Marketing, No. 8, 2007, pp. 5-14.

Dymek B., *Vision of the Covenant between the Nations of Europe of 1831, according to Wojciech Bogumił Jastrzębowski*, Mazowieckie Towarzystwo Naukowe, Warszawa 2003.

Hryniewiecki B., *Wojciech Jastrzębowski (1799-1882)*, in: „Rocznik Nauk Ogrodniczych”, v. 3, 1936.

Ramotowska F., *Jastrzębowski Wojciech Bogumił. The Treaty on the Eternal Covenant between Civilized Nations. Constitution for Europe*, Warszawa-Łódź 1985 (elaboration and publication of the source).

Szenic S., *The Powązki Cemetery 1851-1890*.

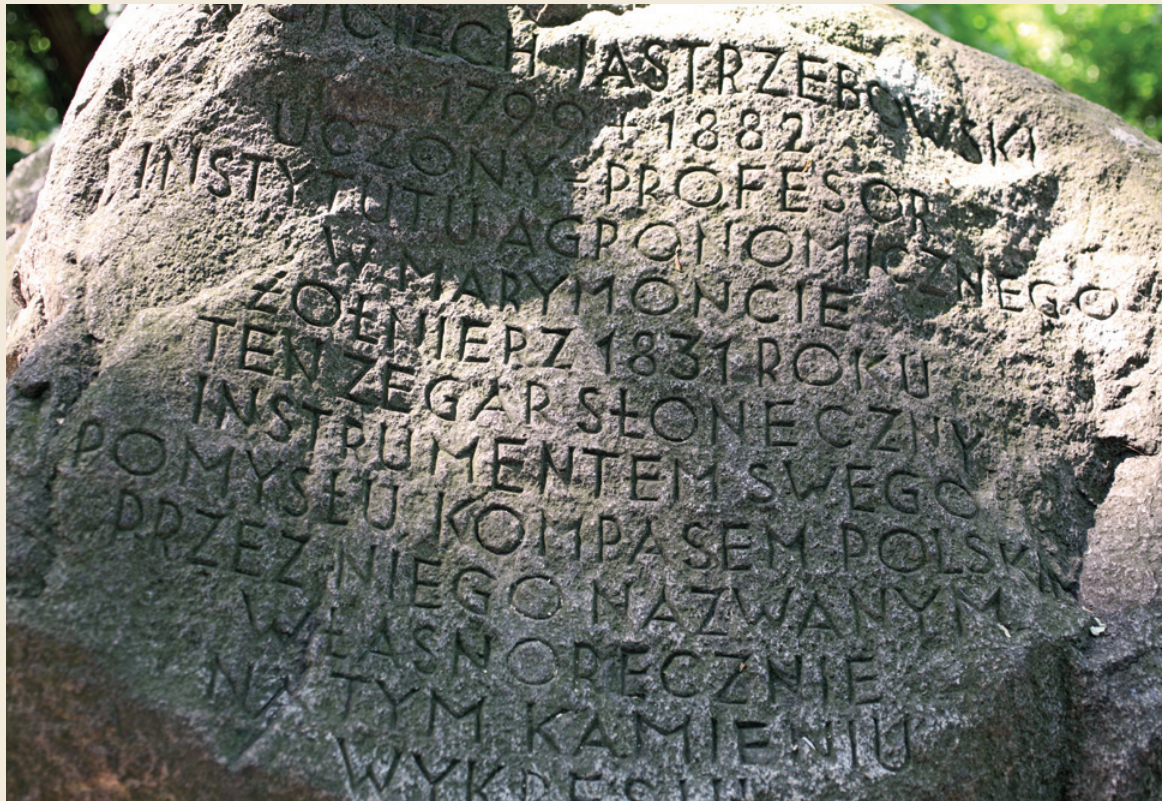
Deceased and their families, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981.

“the Apostle of the Universal Divine Work”
„apostol wszechludzkiej bożej pracy”

◀ Zegar słoneczny autorstwa Wojciecha Jastrzębowskiego w warszawskich Łazienkach. Zegar powstał w 1828 roku. Sto lat później grono polskich uczonych poleciło na głazie wyryć napis:
*Wojciech Jastrzębowski
 1799–1882. Uczony-profesor
 Instytutu Agronomicznego
 w Marymoncie. Żołnierz 1831
 roku. Ten zegar słoneczny
 instrumentem swego pomysłu,
 kompasem polskim przez niego
 nazwanym, własnoręcznie na
 tym kamieniu wykreślił*

◀ A sundial by Wojciech Jastrzębowski at Łazienki Park in Warsaw. The clock was built in 1828. One hundred years later a group of Polish scholars recommended the following inscription to be engraved on the stone:
*Wojciech Jastrzębowski
 1799-1882. Scholar-professor
 at the Marymont Institute of
 Agriculture and Forestry. Soldier
 1831. This sundial was made
 personally by him with the use
 of instrument of his idea, which
 he named the Polish compass*

◀ Pomnik nagrobny Wojciecha Bogumiła Jastrzębowskiego na warszawskich Powązkach ufundowany przez uczniów Instytutu Agronomiczno-Leśnego, k. 162

◀ Wojciech Bogumił Jastrzębowski's sepulchral monument at the Warsaw's Powązki Cemetery founded by students of the Institute of Agriculture and Forestry (plot no. 162)

▼ Epitafium dłuta Andrzeja Pruszyńskiego w kościele św. Krzyża w Warszawie, w którym w roku 1883 odbył się pogrzeb W. Jastrzębowskiego. Tablica ufundowana przez uczniów Instytutu Agronomiczno-Leśnego

▼ The epitaph carved by Andrzej Pruszyński in The Holy Cross Church in Warsaw, where the funeral of Wojciech Jastrzębowski took place in 1883. A memorial sponsored by students of the Institute of Agriculture and Forestry

Konstytucja dla Europy

Warszawa, 30 kwietnia, 1831

Constitution for Europe

Warsaw, 30th April 1831

Wolne chwile żołnierza polskiego

[...] Zdobądźmy się na ten heroizm, na który się 300 pokoleń zdobyć nie mogły, zapragnijmy i tej nowości, kiedy się za innymi tak skwapliwie upędzamy. Nie mówię tego do wszystkich narodów na ziemi, bo wiem, żeby mię nawet nie usłyszały, lecz stosuję tylko myśli moje do samej Europy, tego najszcuplejszego, ale najwięcej oświeconego i najbardziej krwią ludzką zbrozonego zakątka ziemi. Monarchowie i Narody Europy! Porozumiejcie się z sobą, jeżeli słowo z rozumu ma u was jakie znaczenie, wypędźcie spomiędzy siebie barbarzyństwo, zaniechajcie wzajemnych, a bezskutecznych mordów, uznajcie przynajmniej tę prawdę za niewątpliwą, że im silniej ręką w rękę uderzamy, tym większy w obydwóch ból czujemy.[...]

The leisure time of a Polish soldier

[...] Let us summon up the heroism which the three hundred generations have been unable to afford, let us also desire this novelty, since we are so eagerly chasing after the other ones. I do not say this to all the nations on earth because I know that they would not even hear me, but I address my thoughts to Europe alone, this smallest but most enlightened and most human blood-stained corner of the earth. Monarchs and Nations of Europe! Come to mutual understanding among yourselves if the words stemming from reason have any meaning for you, expel the barbarity from among you, give up reciprocal murders serving no purpose, recognize at least this doubtless truth that the stronger we hit one hand against the other, the bigger pain feel we in both our hands [...]

Projekt Konstytucji dla Europy
– fragment

[...] Myśl 1. W obliczu Boga i prawa wszyscy ludzie, a zatem i wszystkie narody są sobie równymi.

2. Rękojmią równości ludzi, składających jeden naród, będą prawa narodowe, rękojmią zaś równości narodów europejskich będą prawa europejskie, które mają stanowić podstawę wiecznego przymierza w Europie.

3. Prawa narodowe stanowi naród przez swoich pełnomocników, czyli sejm, prawa zaś europejskie stanowi Europa przez swój Kongres, złożony z pełnomocników wybranych przez wszystkie narody.

4. Podstawą praw narodowych jako i europejskich będą prawa natury czyli prawa boskie, przedmiotem zaś ich będzie ludzkość i sprawiedliwość.

5. Zasadą w stanowieniu praw będzie większość zdań ustawodawców.

6. Stróżem i wykonawcą praw narodowych będzie patriarcha, wybrany przez naród; stróżem zaś i wykonawcą praw europejskich będzie sam Kongres.

7. Dotychczasowe granice jeograficzne krajów (główna przyczyna rozlewu krwi europejskiej) znoszą się na zawsze.

Constitution for Europe
– fragment

Thought 1. All men, and consequently all nations, are equal in the face of God and law.

2. National laws will be a guarantee of equality of men composing a nation, whereas European laws, which are to constitute a basis of eternal alliance in Europe, will be a guarantee of equality of European nations.

3. A nation constitutes national laws through its plenipotentiaries, i.e. by its Parliament, whereas Europe constitutes European laws by its Congress consisting of plenipotentiaries elected by all nations.

4. Laws of nature, i.e. laws of God will be a basis of national and European laws, and their attributes will be humaneness and justice.

5. Majority of legislators' opinion will be a principle of enacting laws.

6. A patriarch elected by a nation will be guardian and executor of national laws, whereas a Congress itself will be guardian and executor of European laws.

7. Existing hitherto geographical borders of countries (a main cause of bloodshed in Europe) will be abolished forever.

Niektóre myśli do prawa ustalające
go wieczny pokój w Europie.

Pax data in has leges. Liv.

- Myśl 1. W obliczu Boga i prawa wszyscy ludzie, a zatem i wszystkie narody są sobie równymi.
2. Rękojmią równości ludzi składających jeden naród, będą prawa narodowe; rękojmią zaś równości narodów europejskich, będą prawa europejskie, które mają stanowić podstawę wiecznego przymierza w Europie.
3. Prawa narodowe stanowi naród przez swoich pełnomocników czyli sejm; prawa zaś europejskie stanowi Europa przez swój kongres, złożony z pełnomocników wybranych przez wszystkie narody.
4. Podstawą praw narodowych jako i europejskich będą prawa natury czyli prawa boskie; przedmiotem zaś ich będzie ludzkość i sprawiedliwość.
5. Zasadą w stanowieniu praw będzie większość zdań ustawodawców.
6. Stróżem i wykonawcą praw narodowych będzie patriarcha, wybrany przez naród; stróżem

◀ Rękopis Jastrzębowskiego „Konstytucja dla Europy”, Królewskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, AGAD, sygn. 78

◀ Jastrzębowski's manuscript "Constitution for Europe" The Royal Society of Arts and Sciences, The Central Archives of Historical Records, ref. 78

zas i wykonawcy praw europejskich, będzie tam
Hongres.

7. Dotychczasowe granice geograficzne krajów / gto-
tana przywrócić do stanu krajów europejskich, znowo
się na zawsze.

8. Tyle będzie patriarchii w Europie, ile jest
w niej narodów (a).

9. Naród składający będzie ludzie mówiący jednym języ-
kiem, bez względu na miejsce ich pobytu w Eu-
ropie).

10. Nierówna liczba indywidualów, i składających naró-
dy, nie będzie nadwężała ich równości. ^{coobliczenia prawa}

11. Jak dotąd, tak i nadal, żyć może w jednej
krajnie jeden oddzielny, albo kilka pomieszanych, lecz
niezawisłych od siebie narodów. Naród tak

oddzielny jak pomieszany z drugim, ulega
tylko swojemu prawom narodowym. Naród rozpro-
szony podobny np. żydowskiemu lub cygań-
skiemu, ulegać musi nie tylko prawom

(a) Liczba ta podług Kartki narodów wydanej w Wiedli-
nie r. 1821 przez P. O'Etzel dochodzi 64^{tych}

8. Tyle będzie patriarchii w Europie, ile
jest w niej narodów.

9. Naród składający będą ludzie mówiący
jednym językiem bez względu na miejsce
ich pobytu w Europie.

10. Nierówna liczba indywidualów, składa-
jących narody, nie będzie nadwężała ich
równości.

11. Jak dotąd, tak i nadal żyć może w jednej
krajnie jeden oddzielny albo kilka pomięsza-
nych, lecz niezawisłych od siebie narodów.
Naród tak oddzielny, jak pomieszany z dru-
gim ulega tylko swoim prawom narodowym.
Naród rozproszony, podobny np. żydowskiemu
lub cygańskiemu, ulegać musi nie tylko
prawom swoim, lecz i prawom tych narodów,
z którymi jest pomieszany; uległość wszak-
że ta ściągając się tylko będzie do tych ludzi,
którzy by nie chcieli przyjąć za cel swojej
edukacji, jaki wskazany jest pod liczbą 31.

12. Wszystkie narody, należące do
wiecznego przymierza w Europie, winne są
równą uległość prawom europejskim.

13. Urząd patriarchy jest dziedziczny,
spadający na tego syna, który najwięcej bę-
dzie w stanie odpowiedzieć celowi edukacji
wskazanemu pod liczbą 34.

14. Dotychczasowi monarchowie będą
mieli pierwszeństwo do urzędów patriar-

8. There will be as many patriarchates in
Europe as nations in it.

9. A nation will be composed of the people
speaking the same language irrespectively
of their dwellingplace in Europe.

10. An unequal number of individuals com-
posing nations will not impair their equality.

11. As until now so in the future, there may
live in one country either one individual nation
or a few nations mixed but independent
one from another. An individual nation as
well as one mixed with another are subject
to their national laws only. A nation scat-
tered, for instance like Jews or Gypsies,
must be subject not only to its own laws but
also to the laws of those nations which it is
mixed with; this subjection, however, will
concern only those people who would not
wish to accept that object of their education
which is indicated in item 31.

12. All nations belonging to the eternal
alliance in Europe should be equally subject
to the European laws.

13. The office of a patriarch is hereditary
and devolves upon that son who will be
the most able to serve the purpose of edu-
cation indicated in item 34.

14. Monarchs reigning up to the pre-
sent will have priority to the patriarchal

chalnych. Naród nie mający monarchy obierze sobie za patriarchę takiego władcę, który dotąd panował bez narodu, a w niedostatku tego osobę z rodziny monarchicznej, która najprędzej oświadczyła się za wiecznym przymierzem w Europie.

15. Jak wszystkie narody, tak i ich patriarchowie będą sobie równymi w obliczu prawa europejskiego.

16. Patriarcha po objęciu swego urzędu wykona narodowi przysięgę na zachowanie praw religijnych i cywilnych; naród zaś złoży mu nawzajem przysięgę na posłuszeństwo.

17. Prawa narodowe, ustanowione przez sejm w ciągu urzędowania patriarchy, powinny być przez niego potwierdzone, aby zarówno jego, jak naród obowiązywały.

18. Patriarcha, dla tym skuteczniejszego strzeżenia i wykonywania poruczonych mu przez naród praw, przybierze sobie do pomocy ministrów w liczbie wskazanej przez prawo narodowe.

19. Osoba patriarchy, jako piastuna najświętszej po Bogu rzeczy, to jest prawa, jest święta i nietykalna. Obraza wyrządzona przez kogo bądź patriarsze karana będzie przez Kongres Europejski podług istniejących praw.

offices. A nation that has no monarch will elect as a patriarch that ruler who has reigned without a nation, and in case such one would be lacking, a person from the monarchic family who declared himself for eternal peace in Europe the earliest.

15. Patriarchs, as all the nations, will be equal to one another in the face of European law.

16. Having taken over his office, a patriarch will swear an oath to the nation that he will preserve religious and civil laws; the nation, on the other hand, will swear him, in return, an oath of obedience.

17. National laws enacted by the parliament during a patriarch's rule should be confirmed by him to be equally obligatory to himself as to the nation.

18. To protect and execute more efficiently the laws entrusted to him by the nation, the patriarch will select to his assistance ministers in a number indicated by the national law.

19. The person of a patriarch being a guardian of the most holy thing next to God, that means of the law, is sacred and immune. An offence committed against a patriarch will be punished by the European Congress in conformity with existing laws.

47 28
swojem, bez i prawom tych narodów, z któremi
jest pomierzany; ulęgił w rękach i sięgać się
tylko będzie do tych ludzi, którzyby nie mieli
przyjść za et swojej edukacji, jako wiktary
jest pod liczbą 31.

12. Wszystkie narody należące do wiecznego przymie-
ria w Europie, wzięte są równą ulęgił prawom
europejskim.

13. Urząd patriarchy jest świętym, spadającym na
tego syna, który najwiecej będzie w stanie odpowie-
dzić celowi edukacji, wiktary pod liczbą 34.

14. Dotychczasowi monarchowie będą mieli pierwszeń-
stwo do urzędów patriarchalnych. Naród nie majszy
monarchy, obierze sobie za patriarchę takiego
władcę, który dotąd panował bez narodu (6); a
w niedostatku tego osoby z rodziny monarchicznej,
która najprędzej oświadczyła się za wiecznym przy-
mierzem w Europie.

(6) Takimi monarchami są np: cesarz Austriacki, który
mógłby zostać patriarchą narodu Niemieckiego; król Pruski,
który mógłby zostać patriarchą narodu Polakiego. itd. Liczba
zających teraz monarchów nie dochodzi do setki istniejących
w Europie narodów: jakże stać użyci do oddania monarchicznemu.

20. Za postępowanie patriarchy względem narodu odpowiedzialni będą sami tylko ministrowie, bez których podpisu żadne postanowienie patriarchy nie będzie obowiązujące.

21. O naruszeniu praw narodowych przez ministrów sejm narodowy uwiadomi Kongres Europejski, który postąpi sobie w tej mierze podług istniejących praw.

22. Rząd narodowy składać się będzie z patriarchy, z ministrów i z urzędników wskazanych wewnętrznym urządzeniem narodowym, które sejm ma przepisać. Mianowanie urzędnika tak jawnego, jak tajnego przeciwko rzezonemu urządzeniu uważane będzie za pogwałcenie praw narodowych.

23. Patriarcha z ministrami sprawować będzie swoje urzędowania w gospodzie narodowej (stolicy), gdzie także sejm narodowy obowiązany jest miewać swoje zebrania. Patriarcha lub jeden z ministrów odbędzie corocznie podróż w narodzie dla wglądania, czy wszędzie prawa i postanowienia ściśle są wykonywane. Podróż takowa odbywać się ma najczęściej incognito.

24. Narody zostające od wieków w stosunkach ścisłej przyjaźni i pobratymstwa mogą według nieprzymuszonego swego życzenia mieć wspólnego patriarchę, który

20. Only the ministers will be responsible for the patriarch's actions regarding the nation, and no decision of the patriarch will be binding without their signature.

21. Of the violation of national laws by ministers, the national parliament will inform the European Congress which will proceed in this respect in conformity with existing laws.

22. The national government will be composed of a patriarch, ministers and officials provided by internal national regulations to be issued by the parliament. The appointment of an official, public or secret as well, against the said regulations will be considered a violation of national laws.

23. The patriarch and ministers will perform their office business in the national headquarters (the capital) where the national parliament is obliged to hold its meetings, too. The patriarch or one of the ministers will go each year on tour of nation to examine whether laws and provisions are everywhere strictly executed. Such a journey should be made for the most part incognito.

24. Nations maintaining relations of close friendship and kinship for ages may have, in agreement with their unconstrained will, a common patriarch who

każdemu z nich wykona oddzielnie przysięgę na zachowanie jego praw i kolejno co trzy lata w innego narodu gospodzie ma rezydować. Patriarcha takowy nie przestaje być równym innym patriarchom w Europie.

25. Każdy naród wysyłać będzie równą liczbę pełnomocników na Kongres Europejski, których sejm narodowy ma wybierać.

26. Patriarcha, w razie niezbrania się sejmu, może odwołać pełnomocnika zawodzącego położoną w nim ufność narodu i mianować na jego miejsce innego, który przez następny sejm może być odwołanym lub potwierdzonym.

27. Kongres Europejski będzie nieustającym i co rok ma odbywać swoje czynności w innej gospodzie narodów europejskich, a to według porządku prawnego wskazanego pod liczbą 35.

28. Język najbardziej upowszechniony w Europie będzie językiem dyplomatycznym Kongresu, język zaś narodowy będzie językiem rządowym w każdym narodzie. Patriarcha rządzący kilkoma narodami wydawać będzie postanowienia w języku tego narodu, do którego się stosują.

29. Różnica religii i urodzenia nie będzie pociągała za sobą różnicy praw; każdy zatem człowiek, jakiego bądź wyznania i sta-

will swear to each one of them an oath to preserve their law and is to reside, every three years in turn, at the headquarters of the other nation. Such a patriarchs in Europe.

25. Each nation will delegate an equal number of plenipotentiaries, who are to be elected by the national Parliament, to the European Congress.

26. In case the Parliament would not be assembled, the patriarch could recall a plenipotentiary who was failing to justify the confidence put in him, and appoint another one in his stead who may be recalled or confirmed by the next Parliament.

27. The European Congress will be a permanent one, and it is to perform its activities each year in the other headquarters of the European nations, namely in conformity with the law order indicated in item 35.

28. The most widespread language in Europe will be a diplomatic language of the Congress, and the national language will be a government language in each nation. A patriarch ruling over a few nations will issue his decisions in the language of that nation which they concern.

29. The difference of religion and birth will not entail a difference of law; thus, every man of any confession and social condition

nu będzie doznawał równej opieki praw narodowych i europejskich i równe mieć będzie prawo do wszelkich dostojeństw.

30. Prawo do urzędów będą nadawały: rozum, cnota, zasługa, miłość w narodzie i znajomość praw.

31. Celem edukacji narodów połączonych wiecznym przymierzem, będzie doskonalenie człowieka, czyli sposobienie go na użytecznego członka społeczeństwa, utwierdzenie w nim władzy rozumu nad namiętnościami, upowszechnianie znajomości prawa, wpajanie religijnego dla niego uszanowania, na ostatek zaszczepianie rodzinnej miłości między narodami należącymi do przymierza wiecznego. Wspomnienia historyczne zdolne obudzać przeciwne uczucia wzajemnej miłości narodów przedstawiane będą młodzieży jako zabytki barbarzyństwa.

32. Pierwszym obowiązkiem Kongresu Europejskiego będzie ustanowienie praw europejskich, które rozpoczynać się mają od artykułu następującej treści: Pokój w Europie jest trwały i wieczny; głównym jego celem będzie zatamować na wieczne czasy rozlew krwi ludzkiej, czyli położyć koniec barbarzyństwu.

33. Wszelka broń wojenna czyli przeznaczona do rozlewu krwi, znajdująca się na ziemi europejskiej, staje się własnością całej Europy. Część jej złożona zostanie

will enjoy equal protection of national and European laws and have equal right to all dignities.

30. The right to the offices will be granted by: reason, virtue, merits, love of the nation and knowledge of laws.

31. A goal of educating the nations tied by an eternal alliance will be: to perfect the man, i.e. to make him a useful member of the society, to strengthen his reason's control over the passions, to disseminate knowledge of law, inculcating religious respect for it, and at last to implant a family love in the nations belonging to the eternal alliance. The historical reminiscences which may awake feelings contrary to the mutual love of nations will be presented to the youth as the relics of barbarity.

32. The first duty of the European Congress will be enact European laws should begin with an article of the following meaning: Peace in Europe is stable and eternal; its main goal will be to prevent bloodshed, that means to put an end to barbarity.

33. Any arms of war, that is to say designed for bloodshed, which are on the European soil become a property of the whole Europe. One part of it will be deposited at places indicated by the European

w miejscach wskazanych przez Kongres Europejski dla użycia jej w razie potrzeby do bronięcia praw i bezpieczeństwa Europy. Druga zaś część, zbyteczna, zgromadzi się w środkowy punkt tej części świata, gdzie obróconą zostanie na wystawienie świątyni Bogu opiekunowi praw i pokoju.

34. Obwód dwumilowy około tego przybytku nazywać się będzie miejscem błogosławionym w Europie, które nie będzie zamieszkanym przez nikogo, lecz przeznaczone być ma na miejsce wychowania synów patriarchów europejskich, których edukacja powierzona będzie najcnotliwszym i najuczeńszym obywatelom Europy wybranym przez Kongres Europejski. Przepisanie ustaw tak dla młodych kandydatów, jak dla ich mistrzów należyć będzie do tegoż Kongresu. Cel edukacji patriarchów będzie ten sam, co i edukacji narodów, prócz tego starać się będą mistrzowie kształcić tak swoich uczniów, żeby życie ich mogło się stać wzorem cnót i dobrego postępowania dla narodów, którymi mają rządzić, żeby sławę swoją zasadzali nie na liczbie ujarzmionych, lecz na liczbie uszczęśliwionych przez siebie ludzi.

35. W przybytku Boga, opiekuna praw i pokoju umieszczone zostaną godła czyli herby wszystkich narodów należących do przymierza, wraz z napisami wyrażającymi w narodowym i łacińskim języku nazwiska tychże narodów i ich patriarchatów, tudzież datę przystąpienia ich do przy-

Congress for the use in case of necessity to defend laws and security of Europe. The other, excessive part will be accumulated in the central point of that region of the world where it will be used for the construction of a temple consecrated to God, protector of laws and peace.

34. A zone of two miles round that sanctuary will be called a blessed place in Europe; it will not be inhabited by anybody, but would be destined for a training centre of the European patriarchs' sons whose education will be confided to the most righteous and learned citizens of Europe chosen by the European Congress. The formulation of rules and regulations for young candidates as well as their masters rests also with the Congress. The goal of educating the patriarchs will be the same as that of nations; apart from that, the masters will try to educate their pupils in such a manner, that their life could be an example of virtue and of good conduct for the nations which they are to rule in the future, and that they should base their glory not on the number of subjugated people, but on the number of people made happy by them.

35. The emblems or coats of arms of all nations belonging to the alliance will be preserved in the sanctuary of God, protector of laws and peace; those insignia will be marked with inscriptions expressing in the national and Latin languages the names of respective nations and their patriarchs

mierza wiecznego. Porządek, [w] którym mają być umieszczone te godła, będzie ten sam, w jakim narody przystępowały do przymierza. Jeżeli zaś wszystkie narody oświadczyły się za wiecznym pokojem w ciągu następnych pięciu lat, poczynając od roku 1831, natenczas nazwiska ich wraz z godłami umieszczone zostaną podług porządku alfabety łacińskiego. Porządek godeł narodowych w przybytku będzie się nazywał porządkiem prawnym, według którego pełnomocnicy narodów na Kongresie Europejskim zasiadać są obowiązani.

36. Naród, który w ciągu dziesięciu lat nie przystąpi do przymierza wiecznego w Europie, a tym bardziej naród, który ma jakich bądź urojonych lub przemocą nabytych pretensji poważy się w tym stawiać opór innemu narodowi, nie będzie uważany za naród europejski, czyli ucywilizowany, lecz za barbarzyński.

37. Naród barbarzyński wyjętym będzie spod opieki praw europejskich dopóki nie przystąpi do wiecznego przymierza.

38. Każdy naród, z której bądź części świata, ma prawo należenia do wiecznego przymierza w Europie i doznawania opieki jego praw.

39. Sprzeciwianie się ze strony władzy samowładnej przystąpieniu narodu do przymierza wiecznego upoważnia tenże

as well as the date of their accession to the eternal alliance. The order, in which these emblems are to be placed, will be the same in which the nations joined the alliance. Should all the nations declare themselves within the next five years, beginning from the year 1831, in favour of eternal peace, then their names together with emblems would be placed in the order of Latin alphabet. The order of national emblems in the sanctuary will be called a legal order, in conformity with which plenipotentiaries of nations are bound to take seats in the European Congress.

36. A nation which will not accede to the eternal alliance in Europe within 10 years, and all the more a nation which, for any imaginary or from use of force resulting claims, would dare to oppose another nation to do that, will be regarded not as a European, i.e. civilized nation, but as a barbarian one.

37. A barbarian nation will be deprived of the protection of European laws till it joins the eternal alliance.

38. Every nation from any part of the world has the right to belong to the eternal alliance in Europe and to enjoy protection of its laws.

39. The opposition of an autocratic authority against the nation's accession

naród do uznania takowej władzy za nieprzyjazną sobie, za nieprawą i za obstającą przy „barbarzyńskim krwiolewnym systemacie”.

40. Monarcha stawiający dłużej nad pięć lat opór narodowi do przystąpienia do przymierza wiecznego, nie tylko traci na zawsze wraz ze swoim potomstwem prawo do urzędu patriarchalnego, lecz ogłoszonym zostanie za nieprzyjaciela praw i za nieprzyjaciela ich autora, to jest Boga.

41. Każdemu narodowi, pragnącemu mieć udział w wiecznym przymierzu, a nie mogącemu dostąpić tego szczęścia dla jakich bądź niepokonanych przeszkód, Kongres Europejski zapewnia swoją pomoc lub pośrednictwo.

42. Krzywda wyrządzona prawom jednego narodu należącego do przymierza przez jaki inny naród, tak europejski, jak barbarzyński, będzie uważana za krzywdę praw całej Europy.

43. Zamach na zniszczenie wiecznego przymierza lub myśl oderwania choć jednego narodu od tego świętego związku poczytana będzie za krzywdę praw europejskich.

44. Obmyślenie sposobów do wynagrodzenia krzywd wyrządzonych prawom europejskim należeć będzie do Kongresu, w czym podług istniejących praw ma sobie postępować.

to the eternal alliance entitles that nation to declare such an authority as unfriendly to it, illegal, and abiding by a barbarian, bloodthirsty system.

40. A monarch, opposing the nation's accession to the eternal alliance for a longer time than five years, not only loses forever, together with his descendants, the right to the patriarchal office but also will be proclaimed an enemy of laws as well as enemy of their author, i.e. of God.

41. To every nation desiring to participate in the eternal alliance but being unable, for any unsurmountable obstacles, to attain that happiness, the European Congress ensures its assistance or mediation.

42. A harm to the laws of a nation belonging to the alliance done by any other nation, European as well as barbarian one, will be regarded as a harm to laws of the whole Europe.

43. An attempt aiming at destruction of the eternal alliance or an idea of separation even of only one nation from this holy union will be considered an injury to European laws.

44. It will be the business of Congress to devise ways of redressing injuries done to the European laws, and to proceed in such cases in conformity with existing laws.

45. Przechowywanie broni wojennej czyli krwawej, choćby w najmniejszej ilości, w miejscach nie wskazanych przez Kongres Europejski, będzie uważane za zamach na zniszczenie przymierza wiecznego, a tym samym za krzywdę praw europejskich.

46. Miejsca, w których z polecenia Kongresu Europejskiego złożona będzie broń wojenna, nazywać się będą miejscami krwawymi. Samo stąpienie bez upoważnienia Kongresu na miejsce krwawe, a tym bardziej ściąganie ręki po broń tam znajdującą się, będzie uważana za zamach na zerwanie wiecznego pokoju w Europie i pociągnie za sobą na lat dziesięć utratę praw narodowych i europejskich. Temu prawu podlegli są nawet patriarchowie i członkowie Kongresu.

47. Wojsko stałe zwija się na zawsze w Europie za poprzedniczym wynagrodzeniem położonych dotąd przez nie usług, czym Kongres Europejski zajmie się natychmiast po pierwszym swoim zebraniu.

48. Każdy obywatel Europy (obywa[te]lem nazywamy każdego człowieka, który z jakiego bądź względu użytecznym jest społeczeństwu) na wezwanie Kongresu Europejskiego staje się żołnierzem, nie mogącym być do niczego więcej użytecznym, tylko do bronięcia praw Europy i jej bezpieczeństwa.

45. The preservation of sanguinary arms of war, no matter how small their quantities would be, at places not indicated by the European Congress will be regarded as an attempt to destroy the eternal alliance and, consequently, as an injury to the European laws.

46. The places, at which the war arms, by instructions of the European Congress, will be desposited, are to be called sanguinary places. The very entry into a sanguinary place without authorization by the Congress, and all the more the stretching-out of the hand for a weapon stored there, will be regarded as an attempt to break off the eternal peace in Europe and punished with a loss of national and European laws for a period of ten years. Even patriarchs and members of the Congress are subject to this law.

47. The standing army in Europe will be disbanded forever after a prior renumeration for services rendered by it up to the present; this matter will be taken up by the European Congress immediately after its first meeting.

48. Every citizen of Europe (we call a citizen each man who for any reason is useful to the society), when called up by the European Congress, becomes a soldier who cannot be used for anything other than the defence of laws of Europe and of its security.

49. Koszta mającej nastąpić wojny Kongres rozłoży równo na wszystkie narody należące do przymierza, ze względem wsakże na liczbę składających też narody indywidualuów.

50. Dla utrzymania wewnętrznego bezpieczeństwa w narodzie, czyli dla nadania potrzebnej siły patriarche do należytego strzeżenia i wykonywania praw, utrzymana będzie kosztem narodu straż praw.

51. Dowódcą tej straży nie może być kto inny tylko sam patriarcha. Straże praw narodów z sobą pomieszanych zostawać także będą pod dowództwem swoich patriarchów, lecz główne naczelnictwo kolejno co rok należyć będzie do innego, a to podług porządku prawnego wskazanego pod liczbą 35.

52. Służba straży praw będzie zarazem szkoła wojskową przyszłych obrońców bezpieczeństwa Europy.

53. Każdy obywatel Europy obowiązany jest poświęcić trzy lata życia swego na służbę straży praw w swoim narodzie. Obok pełnienia przywiązanych do tej służby obowiązków, każdy członek straży praw doskonalić się ma w sztuce wojennej i uczyć się praw wojennych, w trzecim zaś roku otrzymać od Kongresu Europejskiego przez ręce swego patriarchy patent na obywatela

49. The expenses on a contingent war will be equally divided by the Congress among all nations belonging to the alliance, taking, however, into account the number of individuals composing these nations.

50. The guarantee the internal security of the nation, i.e. to give a patriarch necessary power to preserve and execute the laws, a guard of laws, funded by the nation, will be maintained.

51. A commander of the guard cannot be anybody else than the patriarch himself. The guards of laws of the nations internally mixed will also stay under the command of their patriarchs, the chief command, however, will belong, each year in succession, to another person, and namely in accordance with the order indicated in item 35.

52. The service of the guard of laws will be, at the same time, a military school of the future defenders of Europe's security.

53. Every citizen of Europe is bound to spend three years of his life in the service of laws of own nation. Apart from performing the duties connected with this service, each member of the guard of laws ought to improve his art of war and to learn the laws of war; in the third year of his service, he will receive from the European Congress, through the office of his Patriarch, an officer's commission to the degree of the citizen-soldier who

żołnierza, z którym będzie miał wolny przystęp do wszystkich w Europie miejsc krwawych, dla obeznania się z użyciem znajdującej się tam broni. Obywatel żołnierz, po skończeniu trzyletniej swej służby, oddaje patent swemu następcy i powraca do cywilnych obowiązków. Patent obywatela żołnierza w żadnym przypadku nie może być powierzonym w obce ręce, tylko za wyraźnym zezwoleniem patriarchy; za skutki atoli stąd wyniknąć mogące sam tylko obywatel żołnierz odpowiedzialnym będzie. Straż nad miejscami krwawymi powierza się obywatelom żołnierzom.

54. Broń myśliwska i wszelkie sposobne do odebrania życia narzędzi gospodarskie, rzemieślnicze itp., aby nie były uważane za pochodzące z miejsca krwawego, powinny być nacechowane przepisaniem przez Kongres Europejski znakiem wiecznego pokoju.

55. Użycie broni z godłem wiecznego pokoju na odebranie życia, i w ogóle na zgwałcenie praw narodowych lub europejskich, będzie uważane za największą zbrodnię w Europie i pociągnie za sobą utratę opieki tychże praw na lat pięćdziesiąt. Spod tego prawa nikt, nawet patriarcha i członek Kongresu, nie jest wyjętym.

56. Straż praw w czasie swojej trzyletniej służby używać będzie broni z godłem wiecznego pokoju.

will have, on the basis of this document, a free access to all sanguinary places in Europe in order to acquaint himself with the application of weapons stored there. A citizen-soldier, having terminated his service of three years, hands the commission to his successor and returns to his civil duties. The commission of citizen-soldier cannot be in any case turned over to the strange hands, except an explicit permission of the patriarch; for the consequences, however, which may result from it, only the citizen-soldier will be responsible. The protection of sanguinary places will be entrusted to the citizens-soldiers.

54. Shotguns and all household implements which might be used for deprivation of one's life, should bear marks of eternal peace, as prescribed by the European Congress, in order not to be regarded as coming from the sanguinary places.

55. The use of arms with an emblem of eternal peace for the deprivation of one's life, and generally, for the violation of national and European laws will be regarded as the most serious crime in Europe and followed by a loss of protection of these laws for a period of fifty years. From this law, nobody, even a patriarch and a member of the Congress, will be excepted.

56. The guard of laws will use arms with an emblem of eternal peace during its service period of three years.

57. Żaden człowiek nie znający praw wojennych, nie może nosić życiogubnego narzędzia.

58. Znajomość praw wojennych, które Kongres w duchu myśli 55-ej dla straży praw przepisze, stanowić będzie edukacji młodzieży każdego narodu.

59. Zbiór własności posiadanych przez indywidua składające jeden naród stanowi własność narodową. Przepisana część dochodu z takowych własności, czyli podatek, będzie oddana pod zarząd rządu narodowego dla obrócenia jej na ogólne potrzeby narodu, jako to na utrzymanie rządu, służby Bożej, straży praw, na rozkrzewianie nauk, sztuk, przemysłu itd.

60. Majątki publiczne, czyli tak zwane dobra narodowe, podzielone zostaną przez rząd narodowy między zasłużonych, a nie mających własności członków narodu, z zastrzeżeniem należnego skarbowi publicznemu podatku. W narodach pomieszanych należenie podziału dóbr narodowych należeć będzie do osobnego Komitetu wyznaczonego przez rządy tychże narodów. Dobra niepodzielne, jak np. kopalnie, zostawać mają na zawsze pod bezpośrednim zarządem rządu narodowego, z czego wypływający przychód obrócony być ma na zakupienie od prywatnych właścicieli zbytecznych majątków, które rozdane będą między ubogich a rządnych członków narodu.

57. A man who has no knowledge of the laws of war, cannot carry any life-annihilating instruments.

58. The knowledge of the laws of war, to be prescribed by the Congress to the guard in the spirit of item 55, will form a part of education of the youth in every nation.

59. The whole of the properties owned by individuals composing one nation constitutes a national property. A prescribed part of the income from such properties, i.e. the tax, will be turned over to the management of the national government to cover the nation's general needs such as maintenance of the government, God's services, guard of the laws, promotion of sciences, arts, industries, etc.

60. The public estates or so-called national goods will be divided by the national government among the members of the nation being persons of merit but not owning any property, on condition that they would pay taxes due to the public treasury. The performing of the division of national property in the mixed nations will belong to a separate committee designated by governments of these nations. The indivisible resources, such for instance as mines, should remain forever under a direct management of the national government, and the revenues obtained from them ought to be used for the purchase of estates – belonging to the private owners

61. Członek jednego narodu nabywający jaką własność od członka narodu drugiego, z pierwszym zmieszanego, nabywa ją tym samym od całego narodu. Prawo wszakże to nie służy dla narodów oddzielnych.

62. Obywatel jednego narodu wtedy dopiero może zostać obywatelem narodu drugiego i przenieść do niego swój majątek, kiedy przestanie używać języka ojczystego, i kiedy wyraźnie w tym względzie uczyni zrzeczenie. Powrót wszakże tego obywatela do dawnego narodu jest mu zawsze dozwolony, byle tylko dopełnił przepisanych w tym względzie warunków.

63. Przejście własności narodu jednego na własność narodu drugiego, w skutku zmian dwoma poprzednimi artykułami wskazanych, powinno się odbyć z wiedzą Komitetu wspomnianego pod liczbą 60-tą.

64. Jak nabycie gwałtowne własności prywatnej jednego człowieka przez człowieka drugiego, tak podobnie nabycie własności narodowej przez inny naród w każdym razie uważane będzie za grabież nieprawą. W przypadku, gdyby rządy będących w zatargu narodów o grabież nieprawą nie były w stanie łagodnymi sposobami tej sprawy załatwić, sprawa ta rozstrzygnięta być ma przez Kongres Europejski podług istniejących praw.

but not needed by them – which would be subsequently distributed among poor but thrifty members of the nation.

61. A member of one nation, acquiring some property from a member of another nation mixed with the former one, acquires it thereby from the whole nation. The law of this kind is not vested in separate nations.

62. A citizen of one nation can become citizen of the other nation and transfer his property there only in the case when he ceases to use his mother tongue and makes a clear resignation in this regard. However a return of this citizen to the former nation is him always allowed, provided he would fulfil conditions prescribed for such a case.

63. The transfer of property from one nation to another is consequence of changes indicated in the two preceding articles, should be done with the knowledge of committee mentioned in item 60.

64. A forcible acquisition of one man's private property by another man as well as a similar acquisition of the national property by another nation, will be in any case regarded as an unlawful robbery. In case the governments of the nations being in conflict over an unlawful robbery would be unable to settle the problem by gentle methods, the matter is to be resolved by the European Congress in accordance with existing laws.

46
55

prawo do urzędu patriarchalnego, lecz ogólnym
zostanie za nieprzyjaciela praw i za nieprzyjaciela
ich autora, to jest Boga.

41. Każdemu narodowi pragnącemu mieć udział
w wiecznym przymierzu, a nie mogącemu dostąpić
tego względu dla jakichbyś niepokonanych przeskód,
Kongres europejski zapewni swoją pomoc lub po-
średnictwo.

42. Krywda wyrażona prawem jednego narodu nacię-
ciem do przymierza, przez jakiego inny naród, tak euro-
pejski jak barbarzyński, będzie uważana za krywde
praw całej Europy.

43. Zamach na rozwiązanie wiecznego przymierza,
lub myślenie o oderwaniu choć jednego narodu od tego
świętego związku, pokryta będzie krzywdę praw
europejskich.

44. Obmyślenie sporów do pom. wynagrodzenia krzywd
wyrządzonych prawem europejskim, należy być
do Kongressu, w czasie podług istniejących praw ma-
sobie postępować.

45. Przechowywanie broni wojennej czyli krwawej
choćby w najmniejszej ilości, w myślach nie wolarypli

56

przez kongres europejski, będzie uwarane za ramach na niwolenie przymierza wiernego, a tem samem za krzywe prawa europejskich.

46. Miejsca, w których z polecenia kongresu europejskiego strona będzie broń wojenną, nazywać się będą miejscami krwawymi. Samo stopienie bez upoważnienia kongresu na miejsce krwawe, a tembardziej sugnienie ręki po broń tam znajdującą się, będzie uwarane za ramach na serwanie wiernego pokoju w Europie, i przignie za sobą na lat dwieście utratę praw narodowych i europejskich. Temu prawu podlegli są nawet patriarchowie i ortokowie kongresu.

47. Wpółko state rozwija się na rawre w Europie, za poprzedniem wynagrodzeniem potłozonych dotychczas nie ustug: czem kongres europejski zajmie się natychmiast po pierwotem swojem zbraniu.

48. Każdy obywatel Europy/ obywatel nazywamy każdego ortowicki, który z jakiegobądź względu wzięte czyni jest spotworem/ na werzenie

65. Nieporozumienia i występki między członkami jednego narodu załatwiać i karać będą sądy narodowe podług praw narodowych.

66. Nieporozumienia i występki między członkami narodów oddzielnych załatwiać i karać będą komisje sądowe tych narodów, do których owe w zatargu będące członki należą. W razie gdyby komisja sądowa nie mogła takowej sprawy załatwić, sprawa ta przechodzi pod rozstrzygnięcie właściwych rządów narodowych.

67. Zajścia między narodami, nie mogące być w dobry sposób przez ich rządy załatwione, rozstrzygane być mają (podobnie jak sprawy do nieprawych przywłaszczeń) przez Kongres Europejski.

68. Liczba spraw rozstrzyganych przez Kongres Europejski będzie miarą niedokładności praw i rządu tego narodu, który do takowych spraw dawał powody. Wykaz statystyczny tyżący się tego przedmiotu Kongres ogłosi corocznie przez wszystkie pisma publiczne europejskie.

69. Życie, wolność i własność każdego członka narodu będą przedmiotem szczególniejszej opieki praw narodowych.

70. Byt. Niepodległość i własność każdego narodu będą przedmiotem szczególniejszej opieki praw europejskich.

65. Misunderstandings and offences among the members of the same nation will be settled and punished by the national law courts in accordance with national laws.

66. Misunderstandings and offences among the members of different nations will be settled and punished by judicial boards of those nations, to which the members being in conflict belong. In case a judicial board should be unable to settle the matter, then the relevant matter would pass under the decision of the appropriate national governments.

67. The incidents between the nations, that cannot be adequately settled by their governments, would be (similarly as the questions of unlawful appropriations) decided by the European Congress.

68. The number of cases being resolved by the European Congress will be a measure of deficiencies of the laws and government of that nation which provoked such cases. The European Congress will announce each year a statistical list concerning this subject in all public papers in Europe.

69. The life, freedom and property of every member of the nation will be a subject of the particular protection of national laws.

70. The existence, independence and property of each nation will be a subject of the particular protection of European laws.

71. Wolność mówienia, pisania i drukowania, nie zagrażająca przyjętym i uświęconym przez narody prawom, będzie nieograniczona. Kongres Europejski przepisze prawa na nadużycia w tej mierze.

72. Każdy obywatel w narodzie ma prawo podawać swemu sejmowi projekta do poprawy praw dawnych i do stanowienia nowych, bez wymagania wszakże, aby projekta te koniecznie przyjętymi być miały.

73. Każdy naród należący do przymierza ma prawo przez swych pełnomocników przedstawiać Kongresowi projekta do poprawy dawnych lub do stanowienia nowych praw europejskich, bez wymagania wszakże, aby takowe projekta utrzymać się koniecznie miały.

74. Co dwadzieścia pięć lat obchodzony będzie w Europie polityczno-religijny jubileusz ustanowienia praw europejskich. Wszyscy patriarchowie europejscy i wszyscy członkowie Kongresu obowiązani będą znajdować się na tym obrzędzie, który się ma odbyć w przybytku Boga opiekuna praw i pokoju, a to naprzód dla podziękowania Mu za szczęśliwe utrzymanie pokoju przez upłynioną czwartą część wieku, po wtóre dla nadania nowej sankcji poprawionym w ciągu tego czasu prawom europejskim. Podobne temu obchodowi obrzędy odbędą się po wszystkich świątyniach wszelkich wyznań w Europie,

71. The freedom of speech, writing and print which would not endanger laws accepted and sanctified by nations, will be unrestricted. The European Congress will prescribe laws against malpractices in this regard.

72. Every citizen of the nation has the right to submit to its Parliament drafts for an amendment of old or enactment of new laws, however, without putting demands that these drafts should be necessarily accepted.

73. Each nation being a member of the alliance has the right to submit – through the medium of its plenipotentiaries – to the Congress drafts for an amendment of old or enactment of new European laws, however, without putting demands that such drafts should necessarily prevail.

74. There will be celebrated in Europe, once in every twenty-five years, a political-religious jubilee of institution of the European laws. All European patriarchs and all members of Congress will be under an obligation to attend this ceremony which is to take place in the sanctuary of God, protector of laws and peace, first, to thank Him for happy preservation of peace during the past quarter of the century, secondly, to give a new sanction to the European laws amended within that period. The ceremonies like this celebration will take place in all temples of all confessions in Europe to enable everyone of its

aby każdy z jej mieszkańców mógł mieć udział w powszechnej radości i sposobność podziękowania Bogu za opiekę praw zapewniających trwałe szczęście ludziom na ziemi. Czas tego świętego obchodu będzie epoką, w której wszelaki przeszłe urazy i zatargi między ludźmi i narodami mają być zagodzone i puszczone w wieczną niepamięć.

75. Jak dotąd najgłówniejszym źródłem sławy narodów była wojna, tak od epoki zawarcia przymierza wiecznego w Europie tylko nauki, doskonalenie praw, dobry rząd i przemysł, w najobszerniejszym znaczeniu tego wyrazu, będą jedynymi przedmiotami spółubiegania się i sławy między narodami europejskimi. Za odznaczenie się w tym względzie, Kongres Europejski przyzna corocznie kilku narodom pochwałę na piśmie i stosowny znak nagrody. Znak ten dawany będzie w dwóch egzemplarzach, z których jeden zawieszony zostanie w izbie prawodawczej tego narodu, który takową nagrodę otrzymał, drugi zaś deputacja Kongresu Europejskiego umieści w przybytku Boga opiekuna praw i pokoju, obok godła narodu uwieńczonego. Ponieważ nagroda takowa dawana tylko będzie za takie zasługi, z których wynikające korzyści spływać mogą na całe społeczeństwo, wydatki przeto potrzebne na sprawienie tejże nagrody należyć będą do wszystkich narodów połączonych wiecznym przymierzem.

inhabitants to take part in universal joy, and to have an opportunity of thanking God for the protection of laws which ensure to the human beings a lasting happiness on earth. The time of this holy celebration will be a period, in which all past resentments and conflicts among the people and nations should be appeased and consigned to eternal oblivion.

75. Just as the war was up to the present a main source of glory of nations, so from the time of conclusion of an eternal alliance in Europe only the sciences, perfection of laws, a good government and industry in a widest meaning of the word will be the sole objects of competition and glory among the European nations. For a distinction in this regard, the European Congress will grant, each year, to a few nations praises in writing, and appropriate sign of prize. That sign will be awarded in duplicate whereof one will be hung up in the legislative chamber of that nation which has won the prize and the second one will be placed by a deputation of the European Congress in the sanctuary of God, protector of laws and peace, close by the emblem of the rewarded nation. In view of the fact that a prize of this kind will be awarded only for the merits advantageous to whole society, the cost of acquisition of that prize will be borne by all nations joined in the eternal alliance.

będzie oddana pod zarząd rządu narodowego, dla obrocenia jej na ogólne potrzeby narodu, jakoto: na utrzymanie rządu, stowby Bórzij, straiij praw; na rozkrewianie nauk, sztuk, przemysłu i t.d.

60. Majstki publiczne, czyli tak zwane dobra narodowe, podzielone rozkaz przez rząd narodowy, między roztuio-nych; a nie mających własności urtonkóu narodu, z ca- strerenciem należnego skarbowi publicznemu podatku. - W narodach pomigranych wskutekzwanie podziału dóbr narodowych należy być do osobnego komitetu wypracowanego przez rządy tychże narodów. - Dobra nie- podzielne jak np. kopalnie, rozkawać mają narawie pod bezpośrednim zarządem rządu narodowego: z de- go występującej przychód obrony być ma na ra- kupienie od prywatnych właścicieli zbyfevnymchim majątków, które rozdane będą między ubogich, a władnych urtonkóu narodu.

61. Urtonek jednego narodu, nabywający jęjkę własności od urtonka narodu drugiego z pierwotnym zmigranego nabywa ją tem samym od całego narodu. Prawo wiek- ie to nie stwój dla narodów oddzielnych.

76. Wspomnienia historyczne o sławie nabytej orężem zostaną puszczone w wieczną niepamięć albo powtarzane tylko będą jako ohydne pamiątki z upłynionych pięć[ć]dziesięciu dzieściu wieków barbarzyń- stwa. Sława mogąca się nabyć orężem, po zawarciu wiecznego przymierza w Europie, nie będzie się nazywała sławą z oręża, tyl- ko sławą z obrony praw i pokoju. Dobycie oręża w innym celu, a nie w obronie praw i bezpieczeństwa Europy, będzie pociąga- ło za sobą wieczną hańbę i przekleństwo przyszlých pokoleń, nadto karane być ma najsurowiej podług praw europejskich. Godłto czyli herby narodów nie będą odtąd nosiły żadnych znaków przypominających okrutny krwiolewny system wieków bar- barzyńskich. Miecze, włócznie i sami po- staci drapieżnych zwierząt, jako to: lwów, orłów itp. przeniesione zostaną na postaci innych istot lub rzeczy zdolnych obudzać łą- godne uczucia, lub przypominać szczególny jaki charakter narodu, który takowy znak za godłto swoje obiera.

77. Żaden występki od epoki zawarcia wiecznego pokoju w Europie (mający na celu zatamowanie rozlewu krwi ludzkiej) nie bę- dzie karany śmiercią. Rozmyślne zabójstwo i każde ciężkie pogwałcenie praw osobiście, lub przez kogo innego dokonane, pociągać będzie za sobą na lat pięć[ć]dziesiąt utratę opieki praw narodowych i europejskich. Spod tego prawa nikt, nawet patriarcha i członek Kongresu Europejskiego nie może być wyję-

76. The historical reminiscences of the glory gained by weapons will be consigned to oblivion, or they will emerge only as mon- strous relics of the past fifty-nine centuries of barbarity. After conclusion of the eternal alliance in Europe, a glory that can be gained by means of weapons will not be called the glory of weapons, but the glory of the defence of laws and peace. The drawing of a weapon for a purpose other than that of defence of laws and security of Europe will be followed by an eternal disgrace and im- precations of future generations; moreover, it will be punished most severely in accordance with European laws. From that time, the emblems and coats of arms will bear no signs calling to mind a cruel, sanguinary system of barbarian ages. The swords, spears and the verz shapes of animals of prey, such as lions, eagles etc., will be transmuted into shapes of other creatures or things which will be able to evoke gentle feelings or to call to mind particular feature of a nation choosing such a sign for its emblem.

77. No offence committed after the con- clusion of eternal peace in europe (aiming to check bloodshed) will be punishable by death. A deliberate homicide and each heavy violation of laws, committed person- ally or through somebody else, will entail a loss of protection of the national and European laws for a period of fifty years. Nobody, even a patriarch and a member of the European Congress, can be excepted

tym. Więzienia, w których przemieszkwać mają zbrodniarze pozbawieni opieki praw, uważane będą nie tak za karę, jak raczej za schronienie przed niebezpieczeństwem, jakie pociąga za sobą utrata praw.

Pisałem w Warszawie
dnia 30 kwietnia 1831 roku.

Wojciech Jastrzębowski
Członek straży
praw narodowych polskich

from this law. Prisons, in which the criminals deprived of the protection of laws are to live, will be regarded not as much as a penalty, but rather as a shelter from dangers caused by the loss of rights.

I have written this in Warsaw
on 30th April, 1831

Wojciech Jastrzębowski
Member of the guard
of the Polish national laws

32
67
Kter narodu, który takowy zwol za godto swoje
obiera.

17. Żaden występek, od epoki zawarcia wiecznego
pokoju w Europie [mającego na celu zatarowanie
rozlewów krwi ludzkiej] nie będzie karany śmiercią.
Rozmyślne zabicie i każde usiłowanie
praw, osobicie lub przez kogo innego dokonane,
pociągać będzie za sobą na lat pięćdziesiąt utratę
opieki praw narodowych i europejskich. Z pod
tego prawa nikt nawet patriarcha i członek
kongresu europejskiego, nie może być wyjątkiem.
Więzienia w których przemieszkwać mają zbrodnic-
wie pozbawieni opieki praw, uważane będą nie tak
za karę, jak raczej za schronienie przed niebez-
pieczeństwem, jakie pociąga za sobą utrata praw.

Pisałem w Warszawie dnia 30 kwietnia 1831 roku

Wojciech Jastrzębowski
członek straży praw narodowych polskich

55
prawo do urzędu patriarchalnego, lecz ogłoszonym
zostanie za nieprzyjaciela praw i za nieprzyjaciela
ich autora, to jest Boga.

41. Narodowi pragnącemu mieć udział
w wiernym przymierzu, a nie mogącemu dotrzeć
tego względu dla jakichbądź niepokonanych przeszkód,
Kongres europejski zapewnia swoją pomoc lub po-
średnictwo.

42. Krzywda wyrządzona prawom jednego narodu należą-
cemu do przymierza, przez jakiś inny naród, tak euro-
pejski jak barbarzyński, będzie uważana za krzywdę
praw całej Europy.

43. Zamach na związanie wiernego przymierza,
lub myślenie o oderwaniu choć jednego narodu od tego
świętego związku, pożytkane będzie za krzywdę praw
europejskich.

44. Obmyślenie spórobów do pom. wynagrodzenia krzywd
wyrządzonych prawom europejskim, należyć będzie
do Kongressu, w zren. podług istniejących praw ma-
sobie postępować.

45. Przechowywanie broni wojennej czyli krwawej
choćby w najmniejszej ilości, w miastach nie wkaraniach